

Møte torsdag den 28. oktober kl. 10

President: Eirin Falde

Dagsorden (nr. 9):

1. Debatt om utenriksministerens redegjørelse om status i WTO-forhandlingene (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 26. oktober 2004)
2. Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til ratifikasjon av protokoll nr. 14 til Konvensjonen om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter om endring av konvensjonens kontrollsystem, av 13. mai 2004 (Innst. S. nr. 16 (2004-2005), jf. St.prp. nr. 4 (2004-2005))
3. Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om samtykke til deltaking i ei avgjerd i EØS-komiteen om innlemming i EØS-avtala av avgjerd nr. 803/2004/EF av 21. april 2004 om Fellesskapet sitt handlingsprogram for å forebygge og motkjempe vald mot barn, ungdom og kvinner, og for å verne offer og risikogrupper (Daphne II-programmet) (Innst. S. nr. 13 (2004-2005), jf. St.prp. nr. 81 (2003-2004))
4. Innstilling fra finanskomiteen om Kredittmeldinga 2003 (Innst. S. nr. 12 (2004-2005), jf. St.meld. nr. 37 (2003-2004))
5. Forslag fra stortingsrepresentant Per Erik Monsen på vegne av Fremskrittspartiet oversendt fra Odelstingets møte 21. oktober 2004 (jf. Innst. O. nr. 107): «Stortinget ber Regjeringen snarest utrede mulighetene for å innføre en generell kortere oppbevarings-tid.»
6. Forslag fra stortingsrepresentant Karita Bekkemellem Orheim på vegne av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti oversendt fra Odelstingets møte 21. oktober 2004 (jf. Innst. O. nr. 1): «Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med forslag der videregående opplæring i friskoleloven defineres på samme måte som i opplæringsloven.»
7. Forslag fra stortingsrepresentant Arne Sortevik på vegne av Fremskrittspartiet og representanten Jan Simonsen oversendt fra Odelstingets møte 21. oktober 2004 (jf. Innst. O. nr. 1): «Stortinget ber Regjeringen utvide tilskuddsgrunnlaget til frittstående skoler til også å omfatte kapitalutgifter fra og med skoleåret 2005/2006.»
8. Forslag oversendt fra Odelstingets møte 21. oktober 2004 (jf. Innst. O. nr. 1): «Stortinget ber Regjeringen legge til grunn at eksisterende frittstående videregående skoler som etter sin godkjenning pr. 2004 kan ta inn voksne søkere uten rett til videregående opplæring, fortsatt kan gjøre dette. Det faktiske antallet voksne elever uten rett skoleåret 2004/2005 legges til grunn for inntak og tilskudd.»
9. Referat

Presidenten: Den innkalte vararepresentant for Hordaland fylke, Ragna Flotve, har tatt sete.

Valg av settepresidenter

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges to settepresidenter for Stortingets møte i dag – og anser det vedtatt.

Presidenten vil foreslå Oddbjørg Ausdal Starrfelt og Ranveig Frøiland. – Andre forslag foreligger ikke, og Oddbjørg Ausdal Starrfelt og Ranveig Frøiland anses enstemmig valgt som settepresidenter for Stortingets møte i dag.

Representanten Karin S. Woldseth vil framsette et privat forslag.

Karin S. Woldseth (FrP) [10:02:36]: Jeg vil på vegne av stortingsrepresentantene Carl I. Hagen, Ulf Erik Knudsen og meg selv fremme forslag om midlertidig utsettelse av gjennomføringen av monopol på drift av gevinstautomater, for å sikre de frivillige organisasjoners inntekter inntil ESA har avsluttet saken.

Presidenten: Representanten Harald T. Nesvik vil framsette et privat forslag.

Harald T. Nesvik (FrP) [10:03:17]: På vegne av representantene Øyvind Vaksdal, Øyvind Korsberg, Per Sandberg, Lodve Solholm og meg selv vil jeg fremme forslag om erstatning etter flom.

Presidenten: Representanten Inger S. Enger vil framsette et privat forslag.

Inger S. Enger (Sp) [10:03:49]: På vegne av Åslaug Haga og meg selv vil jeg fremme forslag om å innføre en midlertidig stans i vernevedtak inntil en har gjennomført en konsekvensutredning av vernepolitikken med fokus på hvordan denne påvirker bosetting og næringsutvikling.

Presidenten: Representanten Oddbjørg Ausdal Starrfelt vil framsette et privat forslag.

Oddbjørg Ausdal Starrfelt (A) [10:04:21]: Eg vil på vegner av Sigrun Eng, Sylvia Brustad, Signe Øye og meg sjølv fremja forslag om å halda oppe jernbanetilbodet Oslo–Stockholm og Oslo–Göteborg–København på noverande nivå og å greia ut forslag til varig drift i eit samarbeid mellom Noreg og Sverige.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

S a k n r . 1

Debatt om utenriksministerens redegjørelse om status i WTO-forhandlingene
(Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 26. oktober 2004)

Presidenten: Etter ønske fra utenrikskomiteen vil presidenten foreslå at lengste taletid for innlegg av hovedtalerne fra hver partigruppe og medlemmer av Regjeringen settes til 10 minutter og for øvrige talere til 5 minutter.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til replikkordskifte på inntil tre replikker med svar etter innlegg av hovedtalerne fra hver partigruppe og fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

– Dette anses vedtatt.

Thorbjørn Jagland (A) [10:05:58] (komiteens leder):

Først vil jeg få takke utenriksministeren for en grundig redegjørelse.

WTO-forhandlingene er viktige for Norge. Et lite land med åpen økonomi er tjent med klare kjøreregler i internasjonal økonomi. Forhandlingene er ikke minst også av stor betydning for utviklingslandene, fordi de tjener disse landene i kampen mot fattigdom. Møtet i Genève gav heldigvis et annet resultat enn det man hadde i Cancún for litt over et år siden. Den gangen brøt møtet sammen fordi toneangivende utviklingsland som Brasil og India slo neven i bordet og sa at de fattige landene ikke lenger vil finne seg i at de skal åpne sine markeder for de rike landenes industrivarer og tjenester, mens deres landbruksvarer ikke bare blir stengt ute av høye tollsatser og store interne subsidier, men de blir også utsatt for at de rike landene gir direkte støtte til eksport av sine landbruksvarer.

Da Stortingets utenrikskomite var på besøk i Øst-Afrika i fjor høst, fikk vi se resultatene av dette. I enkelte tilfeller klarer land som Uganda og Kenya ikke engang å selge sine egne landbruksprodukter på sitt eget hjemmemarked som følge av at de rike landene dumper sine varer der. Man må derfor spørre seg: Hvordan skal man få til utvikling under slike forhold?

Melodien i de toneangivende progressive utviklingslandene er nå at de ikke lenger vil ta til takke med almisser og milde gaver fra de rikes bord i form av bistand. De vil ha rettferdighet. En omlegging av verdenshandelen må derfor komme. Alternativet til et resultat i denne runden av WTO-forhandlingene, Doha-runden, er at den grelle urettferdigheten fortsetter. Dessuten vil vi få et økende antall tosidige avtaler og regionale avtaler om handel som vil være til de mindre landenes og de fattige landenes ugunst, og dessuten undergrave det multilaterale handelssystemet.

Denne forhandlingsrunden er også kalt utviklingsrunden, og den dreier seg derfor først og fremst om å sikre utviklingslandenes interesser. Den overordnede tenkningen bak Doha-runden er, som utenriksministeren også sa i sin redegjørelse, at de utviklede land skal påta seg større forpliktelser enn utviklingslandene. Det er derfor veldig viktig at utviklingslandene – i tillegg til at de får adgang for sine produkter på rike lands markeder – får mulighet til å beskytte sitt eget landbruk, ved ikke å åpne sine hjemmemarkeder for enkelte produkter som er særlig viktige for deres utvikling.

Regjeringen har full støtte fra et flertall i Stortinget for sin aksept av forhandlingsresultatet i Genève. Dette kom fram i Stortingets behandling av globaliseringsmeldingen i vinter. I innstillingen fra utenrikskomiteen heter det følgende:

«Alle former for eksportsubsidier og dumping av mat fra rike land til utviklingsland bidrar til å ødelegge hjemmemarkedet for bønder i sør samt adgang til verdensmarkedet for utviklingslandene. Slike støtteordninger bør derfor opphøre. I tillegg må, etter komiteens flertalls syn, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, rike land foreta reduksjoner i den handelsvridende, interne støtten.»

Dette er etter min mening en av nøklene til at globaliseringen skal kunne nå ut til alle.

For å sikre at utviklingslandenes interesser i WTO ivaretas, er det også viktig å arbeide videre med spørsmålet om åpenhet både innad og utad i organisasjonen og for en ytterligere styrking av utviklingslandene i selve forhandlingene, slik utenrikskomiteen også pekte på i forbindelse med globaliseringsmeldingen.

Norge kunne selvsagt ha stilt seg på siden av den enigheten som ble oppnådd i Genève. Men det ville hatt store kostnader for oss, og det ville derfor etter min oppfatning bare vært en teoretisk mulighet. Vi har tross alt store offensive interesser i forhold til vår industri og i særlig grad i forhold til markedsadgangen for vår fisk som bare kan oppnås gjennom et WTO-regelverk. Et norsk veto hadde dessuten styrket holdningen ute i verden om at rike Norge bare er ute etter å ivareta sine egne særinteresser og kompensere dette med milde gaver i form av bistand til de fattige. På den annen side skal vi ikke undervurdere den utfordring norske bønder og vi som nasjon får som følge av et nytt WTO-regelverk. Vi snakker her om store verdier som ikke bare kan telles i penger. Norske bønder er – i tillegg til at de produserer mat – utrolig viktige for å opprettholde et kulturlandskap som nordmenn har knyttet sin identitet til. Dette er to sider av samme sak. Kulturlandskapet er avhengig av matproduksjon. Det kan ikke opprettholdes bare på turisme og atspredelse.

Etter min mening er det viktig at vi nå ikke bare henger med hodet og beklager oss over det som skjer i WTO. Dette er en uavvendelig prosess. Derfor bør vi evne å bygge konsensus omkring en ny landbrukspolitikk bygd på de nye realiteter. Det verste vi kan gjøre nå, er å undervurdere de utfordringene vi står overfor i forhold til landbruket, skyve dem til side og la bøndene ta alle belastninger ved at vi går inn i et nytt handelsregelverk som vi ikke kan stille oss på siden av. Derfor må hele samfunnet være med på å bære den byrde som det egentlig vil være for landbruket.

Jeg har i den sammenheng tatt til orde for at vi må få en offentlig kommisjon, bestående av alle involverte interesser og de politiske partier, som for det første kan jobbe seg fram til enighet om hva nye WTO-regler faktisk betyr, når de kommer, slik at dette ikke bare blir gjenstand for partipolitisk kiving. Kommisjonen bør for det andre ha som mandat å trekke opp hvordan vi kan

legge om støtten til landbruket innenfor de nye regler og dermed gjøre dem til noe offensivt, som jeg også tror er mulig å få til. Jeg tror det er mulig hvis vi bare legger bak oss troen på at alt kan være som det er. Det er lange tradisjoner i Norge for å bygge konsensus når vi står overfor store nasjonale utfordringer. Det å kunne bevare et norsk landbruk innenfor et nytt WTO-regelverk er etter min oppfatning en slik nasjonal utfordring.

Utenriksministeren omtalte i korte trekk forhandlingene om tjenesteavtalen i WTO, GATS. Siden det fra en del hold er reist spørsmål om hvorvidt disse faktisk innebærer en privatisering av grunnleggende rettigheter, vil jeg bare minne om utenrikskomiteens enstemmige merknad i innstillingen om globaliseringsmeldingen, som er vårt utgangspunkt, nemlig at vi er opptatt av at det ikke stilles krav som undergraver effektive og gode tjenester på nøkkelsektorer som utdanning, helse, energi og vannforsyning. Komiteen legger til grunn at nasjonale myndigheter innenfor internasjonale avtaler fortsatt skal bestemme om tjenestene på slike områder skal være offentlige eller private.

Alminnelig handel har vært en av de viktigste drivkrefter for forandring i verden. Handelen mellom byene i Nord-Italia la i sin tid grunnlaget for renessansen i Europa. Det økonomiske grunnlaget som handelen skapte, drev fram ny teknologi og ny vitenskap, og det skjedde en kulturell blomstring som la grunnlaget for det moderne Europa. Nye forestillinger dannet seg om verden, om samfunnet og om forholdet mellom borgere og herskere. Det var begynnelsen på den demokratiseringen og fornyelsen av Europa som startet, som hadde sitt utgangspunkt i den blomstrende handelen som oppstod i Nord-Italia, og som altså banet veien for renessansen.

I dag løfter handel millioner av kinesere ut av fattigdom. Vi må kunne forutse at denne utviklingen vil forandre de politiske og økonomiske forholdene i verdens største land.

Det som nå vokser fram i WTO, vil forandre verden på en grunnleggende måte – kort og godt ved at utviklingslandene vil få større økonomisk makt ved at de får selge sine varer på de utenlandske markedene. Dermed vil de også få større politisk makt. Endringer av spillereglene i verdenshandelen vil dermed forandre verden grunnleggende. Reformen i FN vil tvinge seg fram, bl.a. ved at Sikkerhetsrådet får en annen sammensetning. Landene i sør vil måtte få større innflytelse i Verdensbanken og i IMF, rett og slett fordi de får større økonomisk og politisk makt.

De som vil forsøke å motsette seg en slik utvikling, vil fort oppdage at de historiske prosessene som handel skaper, ikke er lett å stoppe. Derfor er det som skjer i WTO nå, det som vil forandre det internasjonale samfunn på en helt grunnleggende måte, og mye mer enn de dagsaktuelle begivenhetene som vi leser om i mediene hver eneste dag.

Jeg er glad for at utenriksministeren har brukt så mye tid på dette ved å reise rundt i mange land og forsøke å påvirke og ivareta norske interesser, men også vise inter-

esse for denne dyptgående prosessen. Det tror jeg hele Stortinget ønsker velkommen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Inge Lønning (H) [10:16:15]: Jeg lyttet med stor interesse til Thorbjørn Jaglands innlegg og har ingenting å innvende på noe punkt mot hans analyse, som jeg synes er meget treffsikker, og som så vidt jeg kunne høre, samsvarte helt med den analyse som utenriksministeren la frem i sin redegjørelse til Stortinget. Jeg synes det er gledelig at det er en så stor enighet mellom Regjeringen og Arbeiderpartiet på dette punkt, og ser i likhet med Jagland at det er betydningsfullt at det er en bredest mulig nasjonal konsensus om vanskelige omstillingsprosesser. Men jeg la merke til på slutten av innlegget at utenrikskomiteens leder brukte uttrykket «de som vil forsøke å motsette seg en slik utvikling». Vi vet jo alle at det er ganske mange krefter, men her i huset er det jo særlig to partier som har markert det, nemlig Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet. Så jeg vet ikke hvordan Jagland akter å bygge konsensus med dem.

Presidenten: Det skal vi få høre når Jagland får ordet.

Thorbjørn Jagland (A) [10:17:39]: Dette er en så omfattende og dyptgående prosess, som skaper så store forandringer at jeg ikke ser det som unaturlig at det er veldig mange forskjellige synspunkter på det. Noen yter motstand, andre vil ha andre innspill, ha innvendinger mot det som skjer. Det anser jeg for å være ganske positivt. Hvis alle skulle være enig om alt, ville det ikke være bra det heller, for slike historiske prosesser må drives fram gjennom en dynamikk av motsetninger. Jeg har lagt merke til at SV har veldig mange innspill som er verdt å diskutere. Det hadde vi i forbindelse med globaliseringsmeldingen. Det er klart at Senterpartiet ivaretar interesser her hjemme i Norge som jeg også har omtalt, som er helt legitime. Det er ikke så unaturlig at Senterpartiet, som det partiet det er, nettopp gjør akkurat det. Men poenget nå må være å prøve å bringe alle disse sammen når det gjelder å ivareta norske interesser etter at et nytt WTO-regelverk er laget. Jeg må minne om at det var Berge Furre som ledet den forrige store landbrukskommisjonen, og han kom jo fra SV.

Bjørn Jacobsen (SV) [10:19:13]: Eg er glad for at utanrikskomiteens leiar slår fast at det er nasjonale myndigheter som skal bestemme om tenester skal vere offentlege eller private. Vi veit at det ligg i GATS-avtalen. Sjølv om utanriksministeren seier at den er litt parkert fram til neste år, så veit vi at der ligg det mange moglegheiter for å privatisere ting som vi eigentleg synest hører det offentlege til.

Når ein har sagt at det er nasjonale myndigheter som skal bestemme det, korleis skal vi få kontroll med det? Er representanten Jagland enig i at vi må ha full openheit om norske posisjonar både når det gjeld norske krav og krav til Noreg, og når det gjeld tilbod som Noreg gjev til

andre land, at det i størst mulig grad, selv om det er forhandlinger, bør være mulighet til mest mulig openness om dei krava som blir stilte?

Thorbjørn Jagland (A) [10:20:15]: Ja, det er helt nødvendig, og det tror jeg det vil bli. Jeg tror ikke det er noen fare for at tingene vil bli hemmeligholdt rundt disse grunnleggende spørsmålene, for dette er det jo allerede en stor debatt om. Og det er for øvrig et godt eksempel på det jeg sa i stad, nemlig at det er greit at vi har forskjellige partier som holder hverandre litt i ørene og passer på hva som skjer, slik at man får ivarettatt de prinsippene som vi alle er i stand til å ivareta. Men jeg har lyst til å si at uansett hva slags regelverk man kommer fram til, vil det fortsatt være slik at nasjonale myndigheter bestemmer mye. Det er hva slags flertall man har i den nasjonale politikken, som vil være avgjørende. EØS-avtalen har f.eks. laget nye rammebetingelser for offentlig virksomhet – som man selvfølgelig kan bruke til å privatisere voldsomt mye. Men hvis flertallet er av en annen oppfatning, behøver man ikke å gjøre det. Det er antakelig slik det også vil bli med GATS. Man vil lage et rammeverk, og det vil være veldig mye opp til det politiske flertall man har innenfor hvert enkelt land, å bestemme i hvilken retning tjenesteproduksjonen vil gå, offentlig eller privat.

Åslaug Haga (Sp) [10:21:43]: Senterpartiet syns at utenrikskomiteens leders forslag om en kommisjon for norsk landbruk er interessant. Vi har fremmet et forslag i Stortinget som har en litt annen innretning, men jeg ser ikke noen grunn til at vi ikke skulle greie å komme fram til en enighet omkring hva dette bør være.

La meg i spørsmål til representanten Jagland ta utgangspunkt i det han sa, at landbruket bidrar med verdier langt utover det å produsere mat. Landbruket er viktig for bosetting, landbruket er viktig for kulturlandskap, som representanten var opptatt av. Mitt spørsmål til representanten Jagland blir om han med det utgangspunktet ser at vi bør ha et ulikt handelsregelverk for handel med mat, landbruksvarer, og andre varer, industrivarer. Jeg mener at det vil være en naturlig konsekvens av det han sjøl sier, at landbruket, produksjon av mat, representerer tilleggsverdier.

Thorbjørn Jagland (A) [10:23:04]: Det er kanskje ikke riktig å si at man skal ha et ulikt handelsreglement. Det som vel ligger i kortene, er at man fortsatt får muligheten til å støtte opp under et nasjonalt landbruk, ved at man har støtteordninger som plasseres i såkalt grønn og blå boks.

Det er ikke slik at man nå liberaliserer fullstendig, og at matproduksjon blir helt på linje med produksjon av enhver annen vare. Dessuten er det slik – som jeg synes er veldig positivt – at utviklingslandene får en viss mulighet til å beskytte sin egen matproduksjon på viktige områder. Det som ligger der foreløpig, prinsipielt sett, er jo ikke at matproduksjon ses på som en hvilken som helst annen handelsvare.

Det som er poenget, er at man ikke kan ha den handelsvridende situasjonen som vi i dag har, og som undergraver utviklingslandenes matproduksjon. Samtidig prøver man å ivareta det faktum at det faktisk også er landbruksproduksjon i de rike landene. Man må ikke totalt undergrave det.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Finn Martin Vallersnes (H) [10:24:46]: Beslutningen den 31. juli i WTOs hovedråd, som vedtok rammeverket for videre forhandlinger, var et vesentlig gjennombrudd. Bakgrunnen for dette var at det bidrog til å gi troverdighet til et internasjonalt handelssystem som fremdeles er basert på multilateralisme. Dette er særlig viktig for små stater med åpne økonomier, slik tilfellet er for Norge. Et sammenbrudd i forhandlingene ville etter all sannsynlighet betydd et kraftig tilbakeslag for WTO og en derpå følgende bilateralisering av verdensøkonomien.

For Norge er sterke internasjonale institusjoner som er både legitime og effektive, av stor betydning. På denne måten unngår man at den sterkeste rett får råde i internasjonal politisk økonomi. Et sammenbrudd i disse forhandlingene ville også betydd en stor utfordring for de positive sidene ved globaliseringen.

Under Stortingets behandling av globaliseringsmeldingen i mars i år uttalte en enstemmig utenrikskomite at «globaliseringens tidsalder er en verden av muligheter, ikke begrensninger. Utfordringen blir å legge til rette for at det enkelte menneske i størst mulig utstrekning skal kunne realisere sine evner, slik at flest mulig skal kunne dra nytte av de muligheter som globaliseringen gir».

Dette er særlig viktig for mennesker i den tredje verden. Jeg vil minne om at Doha-runden blir kalt for utviklingsrunden. Det gjennombruddet som man nå har oppnådd, er positivt, selv om det helt åpenbart også vil innebære utfordringer for Norge. Rammeverket inneholder viktige retningslinjer for de videre forhandlingene om landbruk og markedsadgang for industrivarer og fisk. Det er viktig for Norge, og det er viktig for utviklingslandene.

Skal vi klare å løfte fattige mennesker ut av fattigdomsspiralen, trengs det et sterkt partnerskap mellom landene i nord og sør. Som saksordfører for Regjeringens utviklingsmelding vil jeg understreke at meldingen legger en slik partnerskapstilnærming til grunn. Her blir utvikling også knyttet til grunnleggende menneskerettigheter. Når det gjelder det globale partnerskapet for utvikling, vil jeg minne om at dette omfatter de globale politisk-økonomiske regimene for handel, gjeld og investeringer. Det er en vesentlig hindring for de fattige landenes utvikling at de ikke i tilstrekkelig grad er integrert i verdensøkonomien. Utviklingslandene trenger derfor mer, men også en bedre, globalisering. Det innebærer bl.a. at utviklingslandene trenger en økt grad av innflytelse i de globale institusjonene, som WTO, Verdensbanken og IMF.

En snarlig slutføring av Doha-runden er derfor en nødvendig, men heller ikke tilstrekkelig forutsetning for at utviklingslandene skal bli bedre integrert i verdensøkonomien. I tillegg trenger disse landene stabile internasjonale rammebetingelser for investeringer og for næringsutvikling. Internasjonal gjeldslette er også en vesentlig del av dette.

Målet må være at det skapes produktiv virksomhet i de fattigste landene – virksomhet som kan skaffe folk arbeid og inntekt, virksomhet som kan skape ressurser til offentlige tjenester og infrastruktur.

Norge har etter mitt syn et betydelig ansvar for at det skapes et troverdig partnerskap mellom landene i nord og sør. Dette ansvaret er nært forbundet med det forhold at FNs utviklingsprogram for fjerde år på rad har utpekt Norge til verdens beste land å bo i. Samtidig ser vi av statistikk som er utarbeidet av Center for Global Development, at Norge bare havner midt på treet blant OECD-landene når det gjelder utviklingsvennlighet. I den statistikken fremgår det at det særlig var rangeringen med hensyn til handel og miljø som bidrog til å trekke Norge nedover på listen. Spesielt den delen av handelspolitikken som er knyttet til handel med landbruksvarer, slo negativt ut for Norges del. Vi må derfor erkjenne at den pågående Doha-runden vil innebære at Norge og andre rike land må foreta endringer i sin landbrukspolitik. Det innebærer bl.a. en vridning, som kjent, fra produksjonsavhengig til produksjonsuavhengig støtte.

Det er høyrøstede kritikere av WTO både ute og her hjemme. Det kritikerne av WTO her hjemme ikke har tatt innover seg, er problemstillingen om Norge som det 147. og siste landet skulle ha veltet forhandlingene. Som utenriksministeren påpekte i sitt innlegg sist tirsdag, var det dette som selvfølgelig til syvende og sist var problemstillingen. Vi må også ta innover oss at utviklingslandene gjør seg stadig mer gjeldende i WTO. Som understreket av utenriksministeren hadde ikke sommerens vedtak vært mulig uten denne aktive medvirkning fra enkeltland og grupper av utviklingsland. Både den såkalte G20-gruppen, Afrikagruppen, MUL-gruppen og gruppen av afrikanske bomullsproduserende land har medvirket sterkt det siste året. Dette er positivt – og har vært nødvendig for at man skulle få de resultater man faktisk har oppnådd.

Norge har vesentlige offensive interesser knyttet til de såkalte GATS-forhandlingene. Som kjent omhandler dette handel innenfor tjenesteområdet. Her er det fremdeles store hindringer, og et forhandlingsgjennombrudd på dette området vil ha betydelige positive virkninger for norsk økonomi. For Norge omfatter dette bl.a. viktige næringer som skipsfart og energi.

La meg til slutt få lov til å påpeke den kritikk som har vært reist fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet når det gjelder WTO. Senterpartiet mener at Norge er det mest lukkede land i Norden når det gjelder WTO. Stortinget er visstnok det eneste parlamentet i Norden som ikke får innsyn i krav og tilbud i de pågående forhandlingene om GATS. Regjeringen skal i henhold til Senterpartiet hemmeligholde hvilke krav vi stiller til u-land, og

hvilke sektorer Regjeringen vil legge åpen for liberalisering og privatisering. Til dette er å si at Norge har arbeidet for større åpenhet utad i WTO. Norge har foreslått flere tiltak for å bedre det sivile samfunns innsikt i WTOs virksomhet. Her må vi imidlertid konstatere at vi står relativt alene. Dessuten: Etter ministerkonferansen i Seattle i 1999 ble behovet for mer åpenhet både internt og eksternt behandlet som et prioritert spørsmål i Hovedrådet under ledelse av Norges ambassadør.

Jeg vil også fremheve Regjeringens innsats når det gjelder åpenhet, og vise til at Regjeringen har nær kontakt med det sivile samfunn og næringslivet om WTO-spørsmål. Dette skjer gjennom en rekke rådgivende utvalg med representanter for nærings- og organisasjonslivet. I forbindelse med tidligere ministermøter i WTO har frivillige organisasjoner vært representert i den offisielle norske delegasjonen. Utenriksministeren tok også initiativet til å inkludere representanter fra Stortinget i delegasjonen til ministerkonferansen i Cancún.

For både Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti synes det som om de begge glemmer at denne WTO-runden ble kalt utviklingsrunden, der reformer av det internasjonale handelssystemet skal bidra til å etablere et reelt partnerskap mellom landene i nord og sør. Jeg vil i denne sammenhengen også vise til ministererklæringen fra Doha høsten 2001, der artikkel 2 i erklæringen plasserer utviklingslandenes behov og interesser i sentrum for WTOs arbeidsprogram frem mot 2005. WTO må fortsette innsatsen for at utviklingsland – og især de minst utviklede – kan sikre seg en del av veksten i internasjonal handel som står i forhold til behovene i deres økonomiske utvikling. Her har Norge fortsatt en pådriverrolle.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Bjørn Jacobsen (SV) [10:32:30]: Eg har eit spørsmål til Høgres representant om landbruk.

Vi kan vel alle slå fast at trygg mat er eit gode i seg sjølv. Handel med mat er for så vidt ikkje noko gode i seg sjølv, og 10 pst. av maten passerer landegrensar; litt meir kjem kanskje til å gjere det også i framtida. Men vi bør også sjå på dei konsekvensane liberaliseringa har for dei fattigaste landa. Det fører jo til at ein i eit lågkostland ikkje eingong klarer å produsere til eigen heimemarknad.

Nord-Trøndelag Høgre har vore med på å skrive under på ein kampanje i Trøndelag som heiter «alle land har rett til å produsere mat». Kan Høgre tenkje seg å vere med på ei ordning der det blir innført eit skilje mellom støtte til produkt for eige forbruk og støtte til produkt som blir eksporterte?

Finn Martin Vallersnes (H) [10:33:52]: Jeg vet ikke om jeg vil være helt enig med representanten Jacobsen i det han sa om at trygg mat riktignok er viktig, men at handel med mat skulle være uviktig. Jeg tror vel at for en rekke av de landene vi her tenker på, i sør, er nettopp det å bygge opp en handel med matvarer, landbruksprodukter, i både lokal og regional sammenheng en forutsetning for i det hele tatt å bygge opp en handel.

Jeg kan imidlertid følge representanten Jacobsen et skritt på veien, nemlig i det at våre tiltak gjennom WTO og det som nå vil følge av forhandlingene der, også bør ha som et viktig siktemål at en primært sørger for at disse landene får beskyttelse til å bygge opp sitt lokale og regionale marked som en forutsetning for at de siden kan delta internasjonalt.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Morten Høglund (FrP) [10:35:00]: Fremskrittspartiet synes at det er gledelig at det ble et resultat i Genève.

Det som skjedde i Cancún, var en nyttig erfaring for mange og vil forhåpentligvis bidra til at man for fremtiden unngår forhandlingsrunder hvor ambisjonsnivået ikke er i tråd med flertallet av medlemmenes ønsker. Vi mener det er akseptabelt og fornuftig at tre av fire av de såkalte Singapore-temaene ble lagt bort for denne forhandlingsrunden. Det vil bidra til at man konsentrerer seg om færre spørsmål og forhåpentligvis når lenger i disse.

Før jeg går inn på innholdet i Doha-runden, vil jeg knytte noen kommentarer til selve forhandlingsprosessen. Vi har vært flere partier og representanter som underveis har etterlyst mest mulig åpenhet om WTO-arbeidet. Jeg har da også opplevd at Regjeringen fra å være svært lukket, har åpnet noe opp. Og forut for Cancún og i Cancún, hvor bl.a. stortingsrepresentanter fikk delta i den norske delegasjonen, opplevde jeg at Regjeringen virkelig tok signalene om åpenhet alvorlig.

Men erfaringene fra sommerens møte i Genève på dette området er ikke like gode. Genève-møtet var ikke i utgangspunktet et ministermøte, men på mange måter ble det allikevel det. Da er det uheldig at man ikke kunne inkludere f.eks. Stortinget og ulike organisasjoner i prosessen på norsk side. Selv om Regjeringen formelt og reelt sitter med forhandlingsansvaret, mener jeg at man ville ha tjent på å inkludere relevante aktører i prosessen. Norge gjør en innsats for å bidra til større åpenhet og demokrati i WTO som helhet. Da må vi også søke å få til dette best mulig på hjemmebane.

Når det gjelder substansen i Doha-runden, er det klart at mye dreier seg om landbruk. De fleste utviklingsland har klare interesser i å få liberalisert landbrukssektoren. Derfor er det gledelig at møtet i Genève gav noen føringer i så måte. Jeg er enig med utenriksministeren i at dette gir noen utfordringer for Norge. Dette har vi visst noen år. Cancún gav en utsettelse, men alt tyder på at en ny WTO-avtale vil være på plass i løpet av ett-ått år. Da kan Regjeringen fortsette som nå og kjempe aktivt og hardt for å sikre at vi kan beholde høyest mulig tollsatser på sensitive landbruksprodukter og aktivt hindre salg av mange utenlandske produkter i Norge, eller vi kunne ta noen grep for å motvirke de mulige brå endringene som kan komme i løpet av relativt kort tid. Det er også et spørsmål her om hva som totalt sett er best for Norge, inklusiv forbrukere og næringsdrivende som berøres av f.eks. grensehandel.

Fremskrittspartiet mener det ville være en bedre anvendt ressursbruk, når utenriksministeren er rundt og snakker om WTO, om han konsentrerte seg mer om hva som er våre offensive interesser på industrivareområdet, enn å kjempe mot veggen på landbruksområdet. Jeg mener også at selv om det på ingen måte er en unik posisjon Norge er i, hadde vi stått oss godt på å være mer prinsipielle forsvarere av å bryte ned handelsbarrierer og toll, fremfor å forsvare slike virkemidler.

Nå kan det med rette hevdes at norsk landbrukspolitikk i veldig liten grad er skadelig for utviklingslandene. Det er helt riktig at her er det andre aktører, som EU og USA, som må ta på seg et mye større ansvar. Men jeg mener dette også har noe å gjøre med det å kunne gå foran og vise vei. Hvis ikke et av verdens rikeste land kan gå foran og si at her legger vi en av våre kjepphester til side, hvem skal da gjøre det? Vi bør ha alle muligheter til å foreta grep som gjør at de som vil kunne rammes hardest i Norge av en fremtidig WTO-avtale, får mulighet til å omstille seg på en forsvarlig måte. Hvis vi kunne ta noen slike grep, mener jeg vi ville få en bedre forhandlingsposisjon. Det ville være enklere å forsvare overfor omverdenen, og vi ville gi vårt lille bidrag til at hele prosessen kunne bevege seg i positiv retning. Nå er det en situasjon på mange sensitive områder hvor alle holder kortene tett til brystet og ingen vil gi noe før de absolutt må. Dette er heller ikke tjenlig for det vi ønsker av åpenhet og fortgang i prosessen.

I sin redegjørelse sier utenriksministeren avslutningsvis at vårt mål må være å bidra til en totalløsning som er best mulig for Norges samlede interesser. Det er det ikke vanskelig å slutte seg til. Men fra Fremskrittspartiets side blir det viktig å påpeke at vi kanskje er litt uenige i hvor våre interesser ligger, og da er det forståelig at vår argumentasjon går i en noe annen retning. Allikevel slutter vi oss fullt og helt til, og finner håp i, den siste setningen som avsluttes med at Norge ikke skal stå i veien for løsninger som kan bringe Doha-runden trygt i havn. La oss inderlig håpe at det er det som blir resultatet.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Bjørn Jacobsen (SV) [10:40:35]: Det er kjent frå mange hald at utvikling skjer aller best viss ein har ein rimeleg balanse mellom å få lov til å bygge seg opp bak tollmurar og å få lov til å sleppe seg laus når det passar den nasjonale økonomien.

Vallersnes frå Høgre uttalte for litt sidan at ein ser heilt klart dei behova utviklingslanda har i landbruket for å kunne verne både eigen landbruksproduksjon og – eg går også ut frå – vidareforedlingsbedrifter.

Ser Framstegspartiet at det kan vere moglegheiter her når det gjeld handel med industrivarer? Kan Framstegspartiet t.d. vere med på at vi skal signalisere til utanriksministeren at norske myndigheiter faktisk arbeider for at utviklingsland skal kunne bruke dei same industripolitiske verkemidla som Noreg sjølv brukte da vi utvikla eigen industri?

Morten Høglund (FrP) [10:41:47]: Jeg tror det er viktig at vi lytter til utviklingslandenes ønsker og behov, og jeg vil ikke på prinsipielt grunnlag avvise noen form for tilnærming hvor man kan se på en differensiert praksis i forhold til u-landene, men jeg er redd for at noen utviklingsland benytter en slik mulighet til å opprettholde gamle strukturer og systemer som de ikke er tjent med.

Jeg er helt enig med representanten i at en liberalisering også må kunne gå gradvis og på en måte som utviklingslandene er tjent med. For store og brå omveltninger er nødvendigvis ikke av det gode. Men da må det være en målsetting at man beveger seg i riktig retning og kommer inn på et godt spor. Så kan jeg gjerne være med på å diskutere hvor lang tid en slik utvikling skal ta, på hvilken måte og innenfor hvilke rammer, slik at man ikke rammes på en utilsiktet måte.

Presidenten: Ingen flere har bedt om ordet til replikk.

Bjørn Jacobsen (SV) [10:43:10]: Først vil eg seie, ikkje minst fordi det seinare i innlegget kan komme til å høyre annleis ut, at Regjeringa og utanriksministeren skal ha ros for å vere meir imøtekommande i forhold til det ein har vore i tidlegare utgreiingar, synest eg. Eg synest ein går meir i dialog både med friviljuge organisasjonar og med Stortinget, det synest eg skin igjennom i utgreiinga.

Men frå SV si side vil eg komme med flest moglege konkrete innspel til utanriksministeren si utgreiing, ikkje minst fordi eg trur det lønner seg her å vere konkret, for det er no Stortinget har moglegheit til å seie frå om kva Noreg skal stå for i forhandlingane som kjem. Får vi med ting her no, kan vi i seinare utgreiingar også etterprøve det.

Når det gjeld landbruk, vil eg rå Regjeringa til å framheve det systemet vi har for marknadsregulering i Noreg, i tillegg til det som kjem fram i utgreiinga. Eg ser, og respekterer, at utanriksministeren har reist rundt og forklart godt kva som er norsk standpunkt og norske posisjonar.

Men når det gjeld dette med marknadsregulering, kan både Europa, USA og mange andre eksporterande land lære av Noreg, for norske bønder må betale frå eigen pengepung for overproduksjon. For når vi snakkar om eksportsubsidiar, er det berre ein ting som gjeld, og det er overproduksjon, det er eit resultat av overproduksjon. Her har vi massevis å lære bort. I samspelet med privat næringsliv og staten har ein gjennom marknadsreguleringsordningar klart å få bort det største problemet, nemleg overproduksjon. Eg synest ein kan marknadsføre det endå meir. Norske bønder og norske myndigheiter skal faktisk vere stolte over at ein har klart å få til så gode ordningar.

Vi har f.eks. også i norsk landbruk sett eit tak på bruk av GMO. Ein har sett 0,99 som ei klar maksimalgrense for innblanding i fôr. Ein har klart å vere heilt imot hormonsprøyting. Det klarer også EU. Dei bruker hormonsprøyting i mjølkeproduksjon, noko ein bruker kvar dag i USA. Så ein når visse standardar, og det er desse standardane eg trur ein kan utfordre resten av verda på også.

Så har vi ei utfordring for norsk landbruk. Det gjeld kunstgjødselbruken, bruken av sprøytemiddel. Eg synest også at vi av og til har ein så stor og intensiv produksjon at det også går ut over dyreetikken i visse tilfelle, så her har også norsk landbruk mange utfordringar. Men summen av alle desse problema er jo det som skaper overproduksjon. Og det verste av alt er at her kan vi verkeleg snakke om skattebetalarane sine pengar, fordi først betaler forbrukaren produktet i butikken, så betaler han det over skatteseddelen i form av interne handelsvridande tilskott som blir løyvde over statsbudsjettet, og så betaler han det ein tredje gong når ein betaler eksportsubsidiar. Dette er det mest ulønnsame som finst i den vestlege verda. Vi veit at dette delvis begynte i Europa, fordi det var ein kompensasjon til landbruket på grunn av dei fordelane Kull- og stålunionen gav til industrien. Men her må vi tore å ta eit oppgjær. Vi har via utanrikskomiteen hatt møte med alle dei landa som har formannskapa. Når vi begynner å snakke med dei, er det ingen som tør å røre ved dette. Vi har delvis fått til oppskrifter i Noreg, fordi norske bønder er livredde. Dei går ned når det gjeld dyretal, dei tek dyr ut av produksjon, osv., når dei ser at det går mot overproduksjon, fordi det er dei sjølve som får svi på pungen. Det er ikkje staten som hjelper dei.

Når det gjeld eksportsubsidiar, saknar eg – eg håper at utanriksministeren også vil følgje dette opp internasjonalt – at vi får ei datofesting, at vi passsar på at det ikkje berre blir å lure seg over i grønn boks. Vi kan lure oss sjølve i Noreg også dersom vi seier at no hiv vi alt i grønn boks, og så er alt veldig bra og vi har fått eit miljøvennleg landbruk, og alle seier hei og hå. Men så lenge vi ikkje tek bort overproduksjonen, har vi ikkje komme eit skritt lenger. Vi har berre lurt oss sjølve. Så igjen: OBS i forhold til dette med grønn boks! Men der er det også eit innebygd dilemma i Noreg, for dersom vi skal få alt over i grønn boks, vil bøndene seie som så: Det er jo ikkje noka utfordring å vere bonde lenger. Da blir det nærast eit leikelandbruk. Så det er ein balansegang – eg hadde håpt at landbruksministeren hadde vore her i dag – både når det gjeld å få til å endre norsk politikk internt og å stille desse krava ute. For det er overproduksjonen og den statsstøtta overproduksjonen som er det store problemet på dette området. Dersom vi løyser dette med overproduksjonen, som da blir dumpa i den tredje verda, har vi komme veldig langt, trur eg, i forhold til tredjeverdas land. For det første vil dei få eit betre opplegg på heimemarknaden. Eit problem er at verdsmarknadsprisen på matvarer, som ikkje er reell, sjølvstige vil stige. Men det vil gjere det lettare for dei å konkurrere på eigen heimemarknad. Vi kan kanskje få ein situasjon der til og med norsk produksjon av landbruksvarer i nokre tilfelle – på spesialprodukt i alle fall – kan konkurrere internasjonalt.

Når utanriksministeren i utgreiinga si seier at det er vanskeleg å finne alliansar, synest eg ikkje at han skal sjå så mørkt på det. Dersom vi kan stå hardt på dette med eksportsubsidiar og klarer å ordne det, så skal vi halde på den gamle alliansen med G10, men også sjå på alliansar med utviklingsland. Hovudelementet her er jo å skilje mellom produksjon for eksport og innlands forbruk. Der

synest eg Noreg skal tore å stå endå hardare på. Og er det noko utviklingslanda skjønner, så er det det at ein får rett til, t.d. Mosambik og andre land, å produsere til eige forbruk, i alle fall ein del basisvarer, såkalla sensitive varer. Då er vi komne langt i ein dialog.

Og så høyrer eg at alle snakkar om sensitive varer, men ingen tør å namngje dei. Kva er det for varer? Både utviklingsland og ikkje minst Noreg snakkar om sensitive varer, men ingen tør å take opp den debatten. Det er den første utfordringa som bør gå til norsk landbruk. Kva er det vi kan kvitte oss med? Vi veit det finst produksjon i Noreg som eigenleg ikkje bør vere der. Men vi har kosta på oss å ha desse produksjonane, og det er produksjonar som ikkje byggjer på berekraftige ressursar som finst i Noreg. Eg skal nemne ein slik produksjon – då får eg vel landbruket på meg – nemleg tomatproduksjonen, som byggjer på at vi har tilgang til energi osv. Desse oppgjera må vi tore å ta. Og så får vi internasjonalt spørje utviklingslanda direkte om kva det er som er viktig for dei. Vi veit at når det gjeld såkalla temporære produkt som bananar, kaffi, frukt, vil dei aldri ha problem med å konkurrere. Der er igjen overproduksjon eit problem – og igjen, kanskje det aller største problemet, nemleg at vi ikkje godtek ein viss minstepris på desse råvarene. Støtt desse landa på det, så trur eg at vi i Noreg har god kontakt i utviklingslanda.

Så litt om GATS. Eg trur at Noreg må arbeide for ei presisering av GATS-avtalen når det gjeld offentlege tenester og velferdsgode, slik at det blir gjort endå klarare at alle land fritt skal kunne organisere slike tenester, utan krav om konkurranseutsetjing. Her ligg det litt privatisering, som rullar på. Vi veit at i veldig mange land har ein ikkje eingong fått bygd opp ein skikkeleg offentleg sektor. Som Vallersnes nemnde når det gjeld utviklingsmeldinga, slit vi jo med det her også, for det er klart vi tenkjer oss at det skal bli ein offentleg sektor. Men vi må ikkje liberalisere så hardt, krevje slik privatisering, at dei ikkje eingong får tid til å byggje opp ein offentleg sektor, samtidig som vi på bistandssida etterspør han. Noreg må arbeide for at vi i forhandlingane om ein ny GATS-avtale om tenester ikkje skal bidra til å fremje privatisering av sektorar som helse og utdanning.

Eg har lyst, sjølv om dette ikkje er ein EU-debatt, å vise litt til eit initiativ som har kome frå EU, frå Lamy. Men i alle fall foreslår kommisjonen å gje handelspreferansar til utviklingsland som oppfyller visse standardar. Det går på arbeidsstandardar, det går på ratifisering av Cartagena-protokollen, på Kyotoprotokollen osv. Ein legg altså politikk inn i dette. Ein sier at arbeidsstandardar – fem, seks standardar – gjev preferanse på opptil fleire tusen produkt inn i EU, altså ein ny utviklingspolitikk i EU. Ein politiserer dette med handel. Det blir jo å premiere god oppførsel. Vi veit at når det gjeld arbeidsstandardar, kan det her vere eit men, for dersom ein seier at OK, berre ein får bra arbeidsstandardar, får vi liberalisering, og der kan liberaliseringa vere sterkare enn dei faktiske arbeidsstandardane. Vi ser det frå Kina, ikkje minst – Brio-leiker som finst i alle norske heimar – og så veit vi at arbeidarane der jobbar under heilt andre forhold

enn vi ville ha godteke. Eg synest iallfall at det er eit positivt trekk det som kjem frå EU. Det å politisere handelspolitikken på den måten, kan òg vere noko i forhold til norske initiativ. Vi veit at dersom arbeidsstandardane blir følgde, vil lønningane gå opp, og konkurransen vil på eit vis bli meir rettferdig.

Lars Rise (KrF) [10:53:33]: Norge har som et lite land med særdeles åpen økonomi en særlig interesse i en åpen verdenshandel som i størst mulig grad er styrt av regler og lover som reduserer de store landenes og handelsblokkens muligheter til å ta i bruk maktpolitikk. Det har derfor ikke vært noen tvil om at Norge må støtte aktivt opp om WTO og gjøre det vi kan for å få til løsninger som en kan bli enig om. Rammeverket som man ble enig om i Genève, inneholder positive endringer som industri- og fiskeprodusenter i Norge vil ha glede av. Men selv om WTO stort sett har positive konsekvenser for Norge, har man fra begynnelsen av visst at Doha-runden også ville få negative konsekvenser for Norge. Dette gjelder spesielt landbruket. For selv om Norge er en handelsnasjon, er vi også forpliktet til å føre en politikk som sikrer norske kvinner, menn og barn retten til mat, i dag, om ti år, om femti år, og under alle forhold. Skal vi leve opp til dette, må vi også i framtiden ha en trygg, sunn og bærekraftig matproduksjon her i landet.

Norsk landbruk er allerede under sterkt press og tallet på bruk er sterkt redusert. Selv om det endelige resultatet av forhandlingsprosessen i WTO langt fra er klart, er det helt sikkert at resultatet vil påvirke landbruket vårt i svært stor grad. Utfallet vil være noe av det som blir avgjørende for om vi skal ha levende bygder, et kulturlandskap slik vi er vant med å se det, og et landbruk som tar vare på matvaretryggheten vår, en matvaretrygghet som kan gi nok, god og ren mat. Men vi har tatt et viktig verdivalg. Vi skal ha landbruk i Norge. Derfor skal vi ikke se oss blind på negative trender. I stedet må vi skape ny aktivitet og ny næringsutvikling med basis i landbruket. Vi trenger en ny politikk for en ny tid. Vi trenger en gründerkultur der flere må våge å satse på selvstendig næringsdrift. Vi skal ha matproduksjon, men også annen næringsdrift med gården som utgangspunkt. Man må utnytte særegne kvaliteter i bygder, lokalsamfunn og regioner. Vi må ha økt kommersialisering av forskning for å skape nye produkter og derav nye arbeidsplasser. Økologisk landbruk må bli en spydspiss i arbeidet med å gjøre hele landbruket mer miljøvennlig.

Vær- og naturforhold i Norge er tøffe. En konsekvens av dette er at få norske jordbruksprodukter kan konkurrere med importvarer på pris, men vi kan konkurrere på kvalitet. Hvis maten produseres i et bærekraftig samspill med naturen, øker sjansene for at vi kan opprettholde vår egen matproduksjon. Jeg er derfor glad for at bondeorganisasjonene i Norge har innsett at det vil bli forandringer, og at de stort sett har hatt en konstruktiv og positiv innstilling til hva vi kan få til i en ny situasjon.

For det er også grunner til optimisme når en ser på resultatene fra Genève. Mulighetene til å skjerme sensitive produkter fra for høye tollreduksjoner kan bli

svært viktig for norsk landbruk, selv om vi også her blir nødt til å kutte mye. På samme måte gir unntaket fra taket på areal- og dyrestøtten for land der denne er en svært stor del av den samlede støtten, slik den er i Norge, positive muligheter for norske bønder. Det vil i tillegg fortsatt være muligheter til å bruke andre ikke-handelsvridende tiltak, eller grønn støtte. Her ligger det ikke inne noe øvre tak. En økt grønnvasking av norsk internstøtte kan derfor være en overlevelsestrategi for norsk landbruk.

Selv om mye fortsatt er usikkert når det gjelder de endelige resultatene av forhandlingene, er én ting helt klart: Vi skal legge til rette for at det kan dyrkes mat i Norge også i framtiden. Samtidig er det vår plikt å medvirke til at mennesker i andre deler av verden får oppfylt sin rett til mat og til utvikling. Økt handel er en forutsetning for utvikling. Det har derfor vært et grunnleggende premiss for de nå pågående forhandlingene at de fattigste landene i større grad skal få delta i de positive ringvirkningene av internasjonal handel. Handel er selvsagt ikke et mål i seg selv, men det er et virkemiddel for å skape økonomisk utvikling. Det sterkeste kravet fra utviklingsland er nettopp markedstilgang, spesielt for landbruksvarer, og krav om å fjerne eksportsubsidiene og minimalisere landbruks-subsidiene. Dersom ikke utviklingslandene skal bli enda mer avhengig av bistand, må de få eksportere. Det gir muligheter til å ta ansvar for egen utvikling. Når forhandlingene i Cancún endte med brudd, var det fordi en gruppe av landene i sør, med Brasils leder Lula i spissen, ikke ville finne seg i opplegget de vestlige landene la opp til. Det landene i sør krevde mer enn noe annet, er friere tilgang til å selge sine varer. De vil ha mer og friere handel, ikke mindre, men de krever også at det må skje på en rettfærdig måte.

Jeg mener at det er spesielt gledelig at et av de viktigste gjennomslagene som kom i Genève, var at man nå er enig om at man skal bygge ned eksportsubsidiene i hele den vestlige verden med mål om at disse på sikt skal falle helt bort. Slike subsidier har vært til stor skade for mange u-land der subsidierte varer fra Vesten konkurrerer ut lokalt produserte varer. Studier viser f.eks. at USAs subsidiering av bomullsproduksjon mellom 2001 og 2002 kostet Afrika mer enn 300 milliarder dollar. Men også på andre områder er det gode resultater for utviklingslandene i det rammeverket som en ble enig om i Genève. I tillegg til at utviklingslandene vil få bedre markedstilgang for sine varer og tjenester, vil de få større muligheter enn i-land til å beholde forsvar av egne markeder. Tilgang til andre lands markeder har vært svært viktig gjennom vår egen historie, men skjerming av hjemmemarkedet har også vært viktig. Hvis landene som i dag er fattige, skal dra nytte av økt markedsadgang, må de få mulighet til å skjerme sine egne markeder. Spesielt er dette viktig for de minst utviklede landene, som ellers ville vært sårbare for internasjonal konkurranse når de forsøker å bygge opp ny produksjon.

Det er gledelig at utviklingslandene i framtiden skal få mer faglig bistand og muligheter til å skaffe seg økt kompetanse samt at de vil få lengre tid til å gjennomføre en

ny avtale. Det ser også ut til å være et klokt valg at man nå har lagt tre av Singapore-spørsmålene til side.

Forsvinner så utviklingslandenes problemer bare vi åpner verdensmarkedet for dem? Er eksport alt som skal til for å skape utvikling? Selvsagt ikke. Handel er ikke nok, og liberalistiske slagord som «trade not aid» holder ikke helt. Dersom u-landene skal få nytte av større markedstilgang, må det til en mye større satsing på kapasitetsbygging i disse landene. Norge har i dag tollfrihet for de aller fattigste landene. Men hvor mye importerer vi i dag fra disse landene? Nesten ingen ting. Handel vil aleine ikke løse noe dersom det ikke også er noen som sørger for at utviklingslandet blir satt i stand til å bygge en infrastruktur som kan ivareta denne handelen. En organisasjon i Norge som har sørget for at noe skjer, er faktisk Landbruks-samvirke. De har et stort prosjekt i Mosambik der de bygger infrastruktur og lager kvalitetssikringssystem som gjør at vi kan importere varene som landet produserer. Vi må ha en helhetlig tenking rundt utvikling og handel der vi kombinerer økte muligheter til handel med bistand som gjør handel mulig. Om vi ikke samtidig med liberaliseringen er med og bygger opp infrastruktur i u-landene, vil vi nok erfare at det å åpne våre grenser for alle land fører til at det først og fremst er de industrialiserte landene som vil øke sin eksport til oss. Uten bistand vil de aller fattigste landene ikke nyte godt av en friere handel. Utviklingslandene er avhengig av bedre konkurranseevne og produktivitet gjennom økt satsing på ny teknologi og kunnskap.

Regjeringen har gjennom handlingsplanen for landbruk i utviklingspolitikken som ble lagt fram våren 2004, økt den strategiske innsatsen for utvikling av landbruket i utviklingsland. Man har en bred tilnærming, med vekt på bærekraftig utvikling av landbrukssektoren som en del av en bredere næringsøkonomisk satsing i samarbeidsland. Man legger vekt på politiske reformer, utdanning og kompetansebygging, produktivitetsutvikling og videreforedling, utvikling av lokale markeder, handel og eksport samt matvaresikring. Slagordet for utviklingspolitikken bør derfor være «trade and aid». Jeg er derfor glad for at Regjeringen i utviklingsmeldingen som nå ligger til behandling i utenrikskomiteen, også legger vekt på at bistand og handel må ses i sammenheng.

Det er viktig at Norge i de videre forhandlinger forsøker å legge til rette for så brede samarbeid som mulig. Vi må søke å få samarbeid med G10-gruppen til å fortsette. Men man må også gjøre det man kan for å bygge allianser med utviklingsland som har felles interesse med Norge i å beholde muligheten til å opprettholde en nasjonal landbruksproduksjon.

Utenriksministeren sa i sin tale at han hadde lite tro på at dette er en farbar vei å gå. Jeg mener likevel at vi ikke må gi opp dette ennå. Norge bør ha mulighet til å være en brobygger. Utenriksministeren viser til at utviklingslandene ønsker både adgang for sine produkter på rike lands markeder og muligheten til å beskytte eget landbruk. Dette er nok riktig om en ser alle utviklingslandene under ett, men under gruppen av utviklingsland har ulike land ulikt fokus og ulike krav. Det kan nok være at uten-

riksministeren har rett i at det blir vanskelig å få til nye allianser med u-landene, men om det lykkes, vil det kunne ha en svært positiv betydning både for Norge og for verdens fattigste.

I de videre forhandlingene i WTO er det viktig at man klarer å ha to tanker i hodet på en gang. Vi har en moralsk plikt til å arbeide for å få til løsninger som gjør livet bedre for fattige bønder i de fattige landene. Samtidig må vi også få til en løsning som gir matvaretrygghet for oss i Norge gjennom fortsatt innenlandsk matvareproduksjon.

Ranveig Frøiland hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Bjørn Jacobsen (SV) [11:03:30]: Representanten Rise nemnde Mosambik og det gode prosjektet som Landbrukssamvirke i Noreg har der. Det er klart at ein føresetnad for det prosjektet er jo at ein ikkje gjer som Kristeleg Folkeparti i regjering og krev liberalisering og bort med toll, for dette er jo eit lønnsamt prosjekt, i og med den tollpreferansen som Mosambik har. Ser representanten Rise at det å premiere dei aller fattigaste landa blir endå vanskelegare dersom ein skal fjerne alle tollmurar?

Lars Rise (KrF) [11:04:20]: Norge har i dag tollfrihet for de aller fattigste landene, men problemet er at vi importerer så lite fra disse landene. Jeg regner med at representanten Jacobsen og Regjeringen er enige om at det er viktig å bygge opp en infrastruktur og sette disse landene i stand til å eksportere. Jeg tror at det er noe av det aller viktigste nye som har kommet inn, en erkjennelse internasjonalt av at det ikke er nok bare å legge til rette for eksport ved å bygge ned tollmurer. Det er også svært viktig at det kan gjøres en ekstra innsats når det gjelder bistand, for å bygge opp disse mulighetene for eksport. Det vi har sett i Norge, er at det er de allerede rike land som trenger seg inn på markedene når vi har generelle senkninger av tollsatsene, og derfor er det veldig viktig at vi gjør alt vi kan for å hjelpe de aller fattigste. Men vi har full tillit til at utenriksministeren vil søke å balansere alle disse vanskelige hensynene i de fortsatte forhandlingene i WTO.

Åslaug Haga (Sp) [11:06:00]: I Norge importerer vi omtrent halvparten av den maten vi spiser, og det er et faktum at vi importerer omtrent 65 pst. av den maten fra EU. For øvrig importerer vi også subsidiert sukker fra EU.

Representanten Rise er opptatt av at vi skal evne å handle mer med de fattigste landene. Ja, da må vi altså vri mye av den importen som vi har i dag. Vi må vri den importen fra rike land, fra rike blokker som har eksportsubsidier, som EU og USA, og til import fra de fattige landene. Mitt spørsmål til representanten Rise er: Hva gjør Regjeringen for å bidra til at vi øker eksporten fra

utviklingslandene og ikke tar importen fra EU og andre rike land?

Lars Rise (KrF) [11:07:31]: Jeg nevnte i mitt innlegg at det som var spesielt gledelig ved gjennombruddet i Genève, var nettopp enigheten om at man nå skal bygge ned eksportsubsidiene. Dette har også den norske regjering vært glad for. Det er et mål nå i hele den vestlige verden at disse subsidiene på sikt skal falle helt bort. Det vil selvfølgelig hjelpe når vi ser hva disse subsidiene betød bare for USAs bomullsproduksjon. Det gjorde at Afrika tapte 300 milliarder dollar.

Når vi ser Regjeringens innsats når det gjelder å bidra til å bygge opp infrastruktur og øke landbrukets muligheter i de fattigste landene til å eksportere, mener jeg at det er en veldig god sammenheng her. Norsk landbruk må også være forberedt på at det er en ny tid, og da må også landbruket gjennom en viss omstilling for å kunne opprettholde levende bygder. Som et bidrag til det er det positivt at de andre gjennomslagene vi har fått, også kan bidra til at Norge fortsatt kan opprettholde kulturlandskapet.

Bjørn Jacobsen (SV) [11:08:58]: Vi har tidlegare i debatten fått slått fast at Arbeidarpartiet meiner at offentlege tenester skal bli bestemte av nasjonale styresmakter. Høgre har sagt at ein skal absolutt gje land moglegheiter til å byggje seg opp bak proteksjonismen når det gjeld landbruk. Framstegspartiet meinte til og med at når det gjaldt industri, skulle ein heilt klart ha rett til å byggje seg opp på den same måten som Noreg har gjort.

Kvar stiller Kristeleg Folkeparti seg i dette biletet? Er ein med på dei innrømmingane som har komme, eller kan eg forstå representanten Rise slik at når det gjeld landbruk, kan ein tenkje seg å få til spesialordningar for f.eks. samvirkebedrifter i Noreg og i fattige land? Bør ein gje dei spesialordningar på noko vis? Er det det som er den nye tida for landbruket, eller korleis er det Rise tenkjer seg det?

Lars Rise (KrF) [11:10:08]: Jeg trodde faktisk at jeg hadde gitt et noenlunde bilde av hvordan jeg ser det for meg. Det er mulig at representanten Jacobsen har et helt klart bilde av hvordan ting skal fungere i framtiden i handel mellom rike og fattige land, og av hvordan Norge skal bidra til dette. Jeg mener at det er så mange faktorer å ta hensyn til i forhandlingene som pågår, at det faktisk ikke er mulig nå å si nøyaktig hvordan utfallet kommer til å bli. Men jeg har gjort klart rede for hva som er den norske regjeringens holdning, som vi støtter. Kristelig Folkeparti stiller seg helt og fullt bak den linjen som utenriksministeren har trukket opp i sin redegjørelse til Stortinget. Der er spørsmålet som Bjørn Jacobsen stiller, besvart godt, bortsett fra at ingen helt kan si hvordan dette blir når forhandlingene er over.

Presidenten: Replikkordskiftet er slutt.

Åslaug Haga (Sp) [11:11:25]: WTO har tradisjonelt vært preget av lukkede prosesser og manglende åpenhet. Kritikken mot systemet har vært sterk, og mange mener man av den grunn har sett en bedring i de siste åra. Møtet i Genève i juli i år ble et stort tilbakeskritt i så måte. I lys av WTOs viktighet mener Senterpartiet at Norge må ta et konkret initiativ til å reformere systemet.

Senterpartiet mener også at det må tas skritt for å øke åpenheten i Norge. Jeg tar faktisk for gitt at alle i denne salen ønsker gode og demokratisk forsvarlige prosesser, for det blir stadig mer opplagt at WTOs avtaleområder får konsekvenser langt inn i norsk innenrikspolitikk. Vi gir fra oss styringsmulighet på viktige innenrikspolitiske områder som bl.a. har stor betydning for næringsliv og bosetting. Samtidig veit vi at de avtalene som inngås, vanskelig kan reverseres.

Norge sies, utrolig nok, å være det mest lukkede land i Norden når det gjelder WTO. Stortinget er det eneste parlamentet i Norden som ikke får innsyn i krav og tilbud i de pågående forhandlingene om GATS. Regjeringa hemmeligholder bl.a. hvilke krav vi stiller til utviklingslandene, hvilke sektorer i Norge Regjeringa vil legge åpne for liberalisering og privatisering. Dette er uheldig.

Det er etter Senterpartiets vurdering også behov for å styrke de norske prosessene rundt forhandlingene i WTO. Vi mener det må opprettes et rådgivende organ tilknyttet Statsministerens kontor med representanter fra de politiske partiene, fagorganisasjonene og interesseorganisasjonene for å sikre tilgang på informasjon, korreksjon og muligheten til å skape debatt rundt WTO-spørsmål. Stortinget må involveres mer i forkant av WTO-møtene, og det må være åpne debatter i Stortinget. Den norske offisielle delegasjonen til WTO-møter bør være bredt sammensatt, og alle berørte parter må inviteres til å delta.

Senterpartiet har fremmet et Dokument nr. 8-forslag om åpenhet og prosess rundt forhandlingene. Vi håper forslaget får brei støtte. Det vil være viktig for legitimiteten både til WTO-systemet og prosessene i Norge.

Landbruk var det sentrale temaet i Genève-møtet. Det ble vedtatt et rammeverk for landbruk som Senterpartiet mener vil få store konsekvenser for norsk landbruk. Det er meget beklagelig at Norge hadde stilt seg i en sånn situasjon at man ble nødt til å undertegne avtalen. Det burde vært unngått.

Regjeringa har brukt mye energi på å tilbakevise at avtalen vil få vesentlige konsekvenser for norsk landbruk. Vi er derfor svært forundret over at utenriksministeren unnlot å komme inn på hvordan Regjeringa skal utnytte det handlingsrommet den mener ligger i WTO-avtalen fra Genève. Utenriksministeren gjorde ikke en gang et forsøk på å sannsynliggjøre at Regjeringa har vilje til å utnytte det handlingsrommet som finnes.

Det er all grunn også til å spørre om Regjeringa har vilje. Neste års statsbudsjett går i feil retning. Vi har mulighet til å stimulere landbruket f.eks. gjennom skattesystemet. Det er ikke gjort. Snarere pålegges landbruket økte belastninger gjennom budsjettforslaget. Regjeringa må vise i handling at de mener noe med det de sier om

vilje til å utnytte handlingsrommet. Jeg utfordrer utenriksministeren til å klargjøre dette.

Vi er også forundret over at utenriksministeren ikke gir svar på hvilke krav Regjeringa vil legge inn i de videre forhandlingene fram mot det viktige møtet i Hongkong i desember 2005. Hvilke nasjonale målsettinger har Regjeringa definert? Hvilke strategier er lagt for å nå målene? Og hvilke allianser er nødvendige for å oppnå dette? Igjen: Jeg utfordrer utenriksministeren til å klargjøre dette.

Etter Senterpartiets vurdering må en ny internasjonal handelspolitikk for landbruket følge disse prinsippene:

- Alle land må ha rett til egen matproduksjon og foredling.
- Internstøtte til produksjon for eget forbruk må unntas reduksjonsforpliktelser.
- Tollsatser fastsettes sånn at ethvert land har reell mulighet til egen matproduksjon.
- Tak på tollsatser kan ikke aksepteres på strategiske varer som land sjøl produserer.
- Tvungen minimumsimport må ikke økes. Tvert imot bør reglene om tvungen import fjernes.
- Spesiell sikkerhetsmekanisme for å unngå import som ødelegger nasjonale markeder, må videreføres og utvides til også å gjelde utviklingsland.

Mange framstiller resultatet fra Genève som en seier for utviklingslandene. Brasil er alibiet. Men Brasils allierte var ikke verdens fattigste og svakeste land. Brasil stod sammen med EU, USA og Australia om et ultimatum til fordel for de store mateksporterende selskap i verdens mektigste land.

Det er ikke den norske bonden som blokkerer utviklingen for de fattigste. Når utviklingslandene kritiserer vestens landbrukssubsidier, er det ikke den norske bondens inntekt de vil til livs. Utviklingslandenes største problem er USAs og EUs dumping på u-landenes markeder, slik at mat kan selges langt under produksjonsprisen. Det gjør det håpløst for utviklingslandene å selge egne varer både hjemme og ute. Norske bønder dumper ikke varer i utviklingslandene. Her har Norge og utviklingslandene felles posisjon: Subsidiert eksport og dumping av rike lands matprodukter i utviklingsland må stoppes. Den norske bonden og bonden i utviklingsland konkurrerer faktisk ikke. Vi, altså Norge, produserer mjølk, kjøtt, egg, korn og grønnsaker, mens de produserer kaffe, te, kakao, sukker, tobakk, osv. Og, som jeg allerede har vært inne på: Vi kan importere mer hvis vi vil. 65 pst. av matvarene våre importeres fra EU, deriblant subsidiert sukker.

Utviklingslandene er en sammensatt gruppe med motstridende og ulike interesser. Svært mange av utviklingslandene har et klart ønske om å beskytte egen matproduksjon. Flertallet av utviklingslandene som gruppe er nettoimportører av mat. Siden dagens WTO-avtale trådte i kraft, har 16 utviklingsland gått fra å være selvforsynte med mat til å bli nettoimportører av mat. Mange fattige land understreker at beskyttelse av egen produksjon er et spørsmål om liv eller død på landsbygda i deres land.

Norge har faktisk mye til felles med de fattigste landene som fortsatt har en svak stemme i WTO-forhandlingene

ne. Dette er land som i likhet med oss er netto matimportører. Det kan bygges allianser basert på matsuverenitet, retten til å bestemme over egen matpolitikk, inkludert de tiltak som er nødvendige for å sikre egne innbyggere mat.

WTO sier i sin handelspolitiske gjennomgang at Norge bør privatisere og konkurranseutsette mer. Men her har vi klare defensive interesser. Vi har en velfungerende offentlig sektor. Vi må ikke sette oss i en situasjon der vi får amerikanske tilstander f.eks. i helsesektoren. Vi mener Regjeringa må få tilpasset GATS til tydelige unntak for offentlige tjenester.

Vi er på lik linje med utenriksministeren opptatt av at utviklingslandenes interesser må ivaretas i forhandlingene. Det må være en rød tråd mellom utviklingspolitikken og utenrikspolitikken. Da vil en naturlig konsekvens være at Regjeringa for det første er åpen på hvilke offensive krav som stilles mot utviklingslandene. Vi må kreve at retten til vann f.eks. sikres ved at vannforsyning tas ut av GATS-avtalen, og vi må sikre at utviklingslandene får en reell mulighet til å beskytte egen industri i en oppbyggingsfase. Det er avgjørende viktig at vi tenker gjennom om våre offensive interesser mot utviklingslandene er av en slik betydning at de rettferdiggjør presset for liberalisering i disse landene.

I sin redegjørelse la utenriksministeren stor vekt på betydningen av at forhandlingene i WTO har framdrift. Vi lar oss forundre over at framdrift kan se ut til å være viktigere enn innhold. Det tyder på at vi har en utenriksminister som er mer opptatt av å liberalisere verdenshandelen enn å ivareta særlige norske interesser. Jeg må spørre om dette kan være riktig.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Thorbjørn Jagland (Ap) [11:20:00]: Det var en formulering i Åslaug Hagas innlegg som reiser et fundamentalt spørsmål. Formuleringen var følgende:

«Det er meget beklagelig at Norge hadde stilt seg i en sånn situasjon at man ble nødt til å undertegne avtalen.»

Mitt spørsmål er: Mener Senterpartiet i fullt alvor at Norge ikke burde ha undertegnet avtalen i Genève? Det ville ha ført til at Norge ikke bare hadde satt seg utenfor hele prosessen, men også hadde stoppet hele prosessen. Mener Senterpartiet at det er det Norge burde ha gjort, når vi ser hva som faktisk nå står på spill, nemlig spørsmålet om å videreføre en multilateral prosess framfor å få mange bilaterale prosesser, og at man ikke får noen framdrift i det som faktisk er meningen med hele denne Doha-runden, nemlig å gjøre noe til fordel for utviklingslandene? Jeg synes dette er et veldig, veldig fundamentalt spørsmål.

Åslaug Haga (Sp) [11:21:16]: Senterpartiet mener nettopp det jeg sa, at det er beklagelig at Norge har stilt seg i en slik situasjon at vi måtte undertegne avtalen i Genève. Det er en avtale som har store konsekvenser for norsk landbruk, og jeg skulle sett at man hadde hatt en

prosess fram mot Genève-møtet som tilsa at man ikke satte seg i den situasjonen at man måtte undertegne.

Jeg erkjenner sjølsagt at på det tidspunktet da man satt med kniven på strupen og måtte undertegne eller ikke, hadde ikke Norge noe valg. Da måtte man undertegne. Men det som er beklagelig, er at en ikke har gjort et fotarbeid på forhånd sånn at valgene så annerledes ut da man kom til Genève.

Finn Martin Vallersnes (H) [11:22:22]: Jeg fikk ikke noe ut av det første svaret på replikken med spørsmål om hva alternativet skulle være for Norge hvis man ikke hadde vært med på å skrive under denne avtalen, men det er jo så.

Jeg vil tilbake til Hagas stadige poengtering av lukketheten i vår prosess. Forhandlingsdokumentene er offentlig tilgjengelige både fra våre generelle WTO-forhandlinger og fra GATS. Men vi skjærer selvfølgelig våre forhandlingstaktiske krav i den perioden vi er i forhandlinger.

Nå sies det altså at Norge har den mest lukkede prosessen i Norden. Det stemmer dårlig overens med de opplysningene vi har klart å få inn fra de andre nordiske landene, som jo har konsultasjonsordninger på lik linje med oss i slike sammenhenger. Det kunne være interessant å høre representanten Hagas konkretisering av hva hun egentlig sikter til.

Åslaug Haga (Sp) [11:23:29]: Hvis vi skal evne å ha prosesser rundt WTO-forhandlingene som oppfattes som legitime, er det nødvendig at det er maksimal åpenhet omkring dem. Det må også gjelde de kravene vi stiller til utviklingslandene i forhold til liberalisering på tjenestområdet. Der er situasjonen at vi ikke har full innsikt i den. Jeg mener det vil være riktig. Danmark har offentliggjort alle krav, og jeg ser derfor heller ingen grunn til at ikke vi skal kunne ligge på den tilsvarende linjen som de gjør. Hvis utenriksministeren kan klare opp bedre i dette, setter jeg sjølsagt pris på det.

Thorbjørn Jagland (A) [11:24:30]: Jeg mener at det svaret som Åslaug Haga gav til meg, ikke er oppklarende nok. Det som hun øyensynlig mener, er at Regjeringen ikke gjorde en god nok jobb med å få til et godt nok resultat i Genève, og at man derfor ble nødt til å underskrive noe som ikke var bra nok.

Etter min oppfatning bygger det på en misforståelse om maktforholdene i verdenssamfunnet. Det virker som om Senterpartiet mener at Norge kunne ha beveget disse forhandlingene fundamentalt i en annen retning. Det er mulig Regjeringen kunne ha gjort mer – det vet ikke jeg. Men mitt bilde av det er at dette er en så fundamentalt tung prosess at 4 millioner mennesker ikke kan snu fundamentalt om på den. Mener Senterpartiet at når man ikke har klart det, burde man egentlig stille seg utenfor hele prosessen? Jeg tror nemlig det er valget. Enten så er vi med og tar konsekvensene av det og prøver å påvirke så godt vi kan, eller – hvis vi ikke er rede til å ta de kon-

sekvensene – så må vi stille oss utenfor. Er det det Senterpartiet mener?

Åslaug Haga (Sp) [11:25:54]: Senterpartiet mener at vi trenger et internasjonalt handelsregime. Vi trenger et internasjonalt handelsregime for at vi også skal tøyse en del av de sterkeste interessene i verdenshandelen. Det internasjonale handelsregimet skal Norge sjølsagt være en del av.

Representanten Jagland har oppfattet det jeg sa, helt korrekt, nemlig at jeg mener at man gjorde en for dårlig jobb i forkant av forhandlingene i Genève, og man hadde en umulig situasjon på det tidspunktet da man enten skulle undertegne eller ikke undertegne.

Da man satt der med kniven på strupen, erkjenner jeg at Norge som et lite land i disse prosessene ikke hadde mulighet til å si nei. Men vi mener at i prosessen fram mot Genève kunne man fra norsk side håndtert ting annerledes, slik at man kunne sittede med andre alternativer på bordet. Ikke minst ble det i denne prosessen skapt usikkerhet omkring det norske engasjementet i G10, noe som vi mener var meget uklokt.

Presidenten: Replikordskiftet er slutt.

Trine Skei Grande (V) [11:27:33]: Vi får håpe de to siste replikantene ikke skal bli enige om regjeringsstrategi for neste forhandlinger.

Jeg vil starte med å takke utenriksministeren for redegjørelsen, som gav et godt bilde av de pågående forhandlingsrundene i WTO og av de foreløpige avklaringene slik de nå ligger etter møtet i Genève. Jeg slutter meg til de betraktningene utenriksministeren hadde vedrørende de pågående WTO-forhandlingene.

Det er positivt at Norge har bidratt konstruktivt for å få WTO-forhandlingene i gang igjen. Det kan ikke stikkes under stol at forhandlingene knyttet til landbruk er vanskelige og kompliserte. Her har Norge sammen med et knippe land et sterkt behov for å sikre egen produksjon både gjennom støtteordninger og tollbarrierer.

Men uansett hvilket bilde dagens debatt har gitt, har Norges landbruksproduksjon liten innvirkning på verdenshandelen. Vi er nettoimportører, og 50 pst. av maten vi spiser i Norge, importeres. Vår støtte og vårt importvern er begrunnet ut fra et sterkt ønske om å beholde et mangfoldig landbruk som former vårt landskap og våre bygder i hele landet. Samtidig er det ingen tvil om at u-landene må slippe å være mottakere av subsidiert mat fra rike land for å kunne utvikle sitt landbruk og kunne eksportere under like vilkår. Det er derfor svært gledelig at Norge bidrog til enighet i Genève om at eksportsubsidiene på sikt fases helt ut.

Verdens Handelsorganisasjon er antakelig den viktigste institusjon i internasjonalt økonomisk samkvem. Beslutninger som fattes her, får betydelige konsekvenser for utformingen av den nasjonale politikken. På denne bakgrunn er det viktig at en så stor del som mulig av forberedelsene til forhandlingene skjer med innsyn og deltakelse. Økt deltakelse vil også bidra til å gi større innsikt i

Verdens Handelsorganisasjon og på den måten gi Verdens Handelsorganisasjon større legitimitet.

Venstre støtter grunnlaget og de sentrale prinsippene som WTO bygger på, med felles regler for handel, felles sanksjoner og mekanismer for løsning av handelskonflikter. Vi er derimot også av den oppfatning at prosessen i WTO må være demokratisk. Spesielt må organisasjonen være åpen i forhold til det sivile samfunn. Forhandlingene må kobles tettere sammen, og det sentrale formålet må i praksis være en bærekraftig utvikling kombinert med økonomisk vekst.

Etter hvert som flere land er kommet med i WTO, kan WTO gjøre krav på å representere det institusjonelle rammeverket for verdenshandelen. Økningen av antall medlemmer har ført til at flertallet av medlemmene nå er utviklingsland. Deres andel av verdenshandelen er fremdeles liten, men man samarbeider i sterkere grad for å integrere dem i internasjonal handel. Jeg er derfor, i likhet med utenriksministeren, glad for å kunne konstatere at utviklingslandene gjør seg stadig mer gjeldende i WTO. Sommerens vedtak hadde ikke vært mulig uten denne aktive medvirkningen fra enkeltland og grupper av utviklingsland. Både den såkalte G20-gruppen, Afrika-gruppen, MUL-gruppen og gruppen av afrikanske bomullsproduserende land har gjort seg sterkt gjeldende det siste året. Dette er positivt, og det har vært nødvendig for at man skulle få de resultater man faktisk har oppnådd.

Det utviklingslandene ønsker, er både adgang for sine produkter på de rike lands markeder og mulighet for å beskytte eget landbruk. Utviklingslandene ønsker å beskytte seg selv gjennom særordninger, bl.a. ved ikke å åpne sine hjemmemarkeder for enkelte produkter som er særlig viktig for deres utvikling. Dette er i overensstemmelse med tenkningen bak Doha-runden: De utviklede land skal påta seg større forpliktelser enn utviklingslandene.

La meg til slutt knytte noen kommentarer til WTO-forhandlingene om landbruk. Det er viktig og nødvendig at den norske regjering driver alliansebygging og aktiv innsats på landbruksområdet. For norsk landbruks framtid vil det være avgjørende med et sluttresultat som ivaretar norske interesser, og som underbygger det faktum at flertallet av medlemslandene i WTO har gått inn for at tollreduksjonene gjennomføres etter de samme prinsippene som i Uruguay-runden. Norge har på en god måte understreket at Norge som en liten aktør i liten grad virker forstyrrende inn på prisene på verdensmarkedet. Avtaleteksten når det gjelder markedsadgang, åpner for spesiell behandling av sensitive produkter, som f.eks. meieriprodukter og kjøtt for Norges del. Vi må arbeide for at et så bredt varespekter som mulig kan karakteriseres som sensitive produkter.

Teksten fra Genève åpner bl.a. for en ordning for Norge som vil gjøre det mulig å videreføre mer av vår areal- og dyrestøtte enn de forslagene som lå til grunn i Cancún-forhandlingene. Samtidig legges det ikke noen begrensninger på omfanget av ordninger som ikke påvirker handelen, såkalte grønne støtteordninger, bl.a. miljøstøtte. Regjeringa har på en god måte samarbeidet aktivt

med bl.a. Japan, Sveits, Island og Sør-Korea i den såkalte G10-gruppen mot forslaget om et tolltak.

Venstre er enig i Regjeringas vurdering av at de føringene som ligger i rammeverket, vil gi oss anledning til å ivareta norske interesser på en tilfredsstillende måte i disse forhandlingene. Også utviklingslandenes interesser er godt dekket, og gir dem et bedre grunnlag for økt deltagelse i en friere verdenshandel. Samtidig må vi, slik utenriksministeren understreket, bidra til et samlet resultat som alle kan leve med. Det er ingen grunn til å legge skjul på at dette vil kunne innebære vanskelige avveininger mellom norske prioriteringer i den avsluttende fasen av forhandlingene.

Globalisering av handel og økonomi må inkludere samarbeid og solidaritet, og WTO kan bli et av våre viktigste instrumenter for å møte globaliseringens utfordringer. Dette er og bør for framtida også være et perspektiv vi i Norge tar med oss i våre møter med organisasjonen.

Steinar Bastesen (Kp) [11:34:12]: I sin redegjørelse om WTO-forhandlingene går utenriksministeren langt i retning av å si at Norge kan oppnå mye, også på landbrukssektoren, innenfor den rammeavtalen som nylig er inngått. Kystpartiet mener at rammeavtalen har føringer som klart vil ramme norsk landbruk. Vi håper derfor at denne debatten kan munne ut i et krav fra Stortingets side til hvordan Regjeringen skal opptre i de videre forhandlinger.

Først og fremst må vi være klar over at WTO-forhandlingene er av den største betydning for vårt land og for verden for øvrig. Det har sammenheng med at forhandlingene omfatter mye mer enn det man tradisjonelt har definert som handel.

Vi skal også være klar over at det enkelte land på en del områder selv kan definere hvor langt man vil gå i ulike typer handelsliberaliseringer. Vi trenger ikke å følge med strømmen hvis vi ikke vil. Vi kan bygge allianser som kan ha betydelig innflytelse på sluttresultatet av forhandlingene.

Utenriksministeren gir inntrykk av at Norges posisjoner i WTO totalt sett er det beste vi kan oppnå. Men Stortinget må passe på at våre forhandlere har en klar forståelse av hva de folkevalgte ønsker, ellers kan vi fort ende opp med handelsliberaliseringer som til forveksling likner på EU-tilpasning. Forhandlingene bør derfor føres etter grundige diskusjoner i Stortinget på basis av åpne og skriftlige meldinger fra Regjeringen, og ikke bare ut fra redegjørelser.

Norge må kreve at åpenheten i selve WTO-systemet blir større. Vi må ikke la oss styre av sentrale aktører som USA og EU. De land som i forrige runde satt på gangen i viktige deler av forhandlingene, vil ha felles interesse av å hindre at dette gjentar seg.

Regjeringen må legge større vekt på alliansebygging med de mange utviklingsland som ønsker beskyttelse av sine utsatte næringer. Bare på denne måten kan vi få aksept for at også vi trenger beskyttelse på enkelte områder, som f.eks. landbruk.

Det må være mulig å etablere et klarere skille mellom landbruksproduksjon til eget hjemmemarked og til eksport. Vi må skape forståelse for alle lands rett til å ha en egen matvareproduksjon, av hensyn til beredskap, matvaresikkerhet, landskapspleie og behovet for å redusere unødvendig transport. Det vil likevel være stort rom for internasjonal handel med mat.

En hovedhensikt med forhandlingene bør være å få slutt på de rike landenes dumping av eksportstøttede landbruksprodukter i utviklingsland. Slik dumping driver ikke Norge med.

Enkelte krav på landbruksområdet bør være absolutte. Vi kan ikke på noen måte akseptere vage formuleringer om at man skal vurdere hvilken rolle et tolltak skal spille. En global maksimalgrense på hvor mye toll man kan ha på ulike landbruksprodukter, vil knuse flere av de berørte norske landbruksproduksjoner.

Norge bør gå i bresjen for prinsippet om at bønder skal produsere matvarer.

Forslaget om å koble landbruksstøtten fra aktiv matproduksjon ser vi på som et skritt på veien til full avvikling av landbruket i Norge. I det lange løp vil det være vanskelig å legitimere en omfattende økonomisk støtte til bønder som ikke behøver å gjøre annet enn å klippe gress og vedlikeholde bygninger.

Kystpartiet ser lyst på utsiktene til å få bedre markedsadgang for fisk. Det er et økende behov for internasjonale fiskeprodukter og begrensede muligheter for produksjon. Norge skal være positiv til at fattige land bygger opp og beskytter egen fiskeindustri basert på egne ressurser. Den internasjonale havretten er et viktig instrument for å få en mer rettferdig fordeling av de økonomiske ressursene i verden.

Kystpartiet ser også lyst på mulighetene for å få bedret markedsadgangen for norske industriprodukter. Vi bør imidlertid ha et nyansert syn på liberalisering av tjenester. Enkelte tjenester, som f. eks. internasjonal skipsfart, egner seg for liberalisering. Andre tjenester, som f.eks. offentlig velferd, skoler, vannforsyning, energi osv. – naturressurser generelt – egner seg mindre til liberalisering.

Når det gjelder tjenester, må vi i Stortinget være svært påpasselige med å stille krav til våre forhandlere. Utenriksministerens redegjørelse gav lite konkret informasjon om tjenesteforhandlingene. Det høres bra ut at det foreløpig ikke vil bli forhandlinger om investeringer, konkurranse og åpenhet i offentlige innkjøp.

Men hvor går grensen mellom disse områdene og liberalisering av tjenester? Her skal de folkevalgte være svært på vakt!

Aud Gaundal (A) [11:39:54]: Slik Arbeiderpartiet har understreket, var det viktig og riktig at det ble en avtale i Genève. Vi må, selv om vi erkjenner at vi får noen utfordringer, huske at bilaterale avtaler mellom rike, sterke land ikke er en farbar veg å gå for å få en utjevning i levekårsutvikling i verden. I og med at denne runden har hatt som mål å sikre utviklingslandenes interesser, må

verdens rikeste land finne løsninger som sikrer en slik utvikling.

Næringskomiteen var i 2003 på besøk i Zambia. I byen Lusaka var vi på en bedrift hvor grønnsaker ble kuttet og pakket. Slike varer ble så sendt med fly til London to ganger pr. uke. Lønningene i Lusaka var *litt* penger, men hovedsakelig tok arbeiderne grønnsaker for å sikre mat til familien. Slik jeg så det, fungerte både produksjonen og behandlingen svært bra, men spørsmålet mitt er: Hvor tjente man mest penger – i Lusaka eller i London? Både bøndene og arbeiderne er mer tjent med at inntektene blir igjen i Zambia, ikke at den rike verden bare vil ha billig mat.

Når representanter for fagforeningene gjennom Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund er delaktige i slike WTO-prosesser, er det svært viktig, slik at velstandsutviklingen med arbeid og fortjeneste kommer utviklingslandene til gode. Som Thorbjørn Jagland sa i sitt innlegg, har avtalen konsekvenser for oss også. Ingen land kan fortsette med bl.a. subsidiering av eksport, selv om dette også får konsekvenser. I tall regner man med at ca. 2 000 melkebruk i Norge kan bli borte hvis den melken som i dag går til produksjon av Jarlsberg ost, må ut av markedet. I Finnmark er det igjen 112 melkebruk. Det illustrerer vel hvilket resultat det kan få hvis melken må ut av produksjon.

I møte med både bøndene og Landbrukssamvirket gir de klart uttrykk for at utfordringene er store. Men det er ingen som henger med hodet, nei, de skal ta tak i dette og ønsker at forhandlingene skal være forutsigbare, ikke at forhandlingene ikke må skje. Det er derfor en svært riktig veg å gå, slik Jagland har foreslått, å holde en nasjonal politisk dugnad for å komme til enighet om hvordan virkeligheten for norsk landbruk skal bli, og om hva som må gjøres. Som Jagland sa, vil vi ha produksjon av mat i et langstrakt land, hvor vi også kan ta vare på kulturlandskapet. Vår identitet er knyttet til landskapet nettopp fordi vi bor der. En nasjonal enighet om hvordan dette skal gjøres innenfor de rammer som blir resultatet av en WTO-avtale, er vegen å gå. Da kan vi også få forutsigbare rammer, slik landbruket ønsker.

Utenriksministeren peker på de betydelige problemene som er knyttet til en eventuell innføring av maksimalsatser for toll. I og med at dette nå skal avgjøres fram til desember 2005, er det svært viktig at Regjeringa fortsetter å gjøre en jobb i tråd med de synspunkter Stortinget har kommet med, og de ambisjonene landbruksministeren har gitt uttrykk for.

I debatten har det kommet fram bekymring over at det er ulike politiske meninger både om WTO og landbruket vårt. Representanten Inge Lønning er opptatt av SV. Jeg skulle kanskje ønske at han var like opptatt av de tilnærmingene som representanten Morgen Høglund fra Fremskrittspartiet har i sitt innlegg i denne debatten. Jeg er imidlertid godt fornøyd med utenriksministerens redegjørelse. Den er god, og den gir grunnlag for at Regjeringa arbeider videre for å finne løsninger som både ivaretar u-landene, norsk landbruk og handel for øvrig.

Utenriksminister Jan Petersen [11:44:32]: Jeg vil gjerne presisere hvorfor jeg bad om å få gi denne redegjørelsen til Stortinget og få denne debatten. Det var rett og slett fordi den enigheten som nå er om rammeverket for de videre forhandlinger, er av stor betydning for Norge og av stor betydning for forhandlingene. Det jeg ønsket, var å redegjøre for realiteten, men selvfølgelig også stille spørsmål ved om man skal legge denne enigheten til grunn, eller om vi nå burde si nei og trekke oss ut. Det er viktig å ha dette grunnlaget fremover. Det er det som er hovedspørsmålet. Når det er klart, vil vi selvfølgelig måtte arbeide med mange detaljer om hvordan vi skal legge opp forhandlingene videre, hvordan vi nærmere skal behandle de spørsmålene som da kommer.

Dette var ikke en del av det som jeg nå har søkt om tilslutning til. Selv om jeg skjønner at Åslaug Haga gjerne ville at vi også skulle være der allerede nå, er vi ikke det ennå. Det vil heller ikke være mulig å gå inn i en detaljert vurdering av selve oppfølgingen på nasjonalt plan, særlig på landbruksområdet, simpelthen fordi det ikke er mulig å se hva de praktiske resultatene blir før vi også har alle tallene.

Det jeg har behov for å vite, er: Kan man nå akseptere dette grunnlaget uten at vi nå skal begynne å forlange omkamp? Det er hovedspørsmålet. Jeg oppfatter svaret fra Stortinget som rimelig klart, nemlig at det kan man. Jeg erkjenner fullt ut at det i resultatet fra Genève ikke er ideelle løsninger for mange av områdene. Men det er slik at når 147 land skal bli enige, er det vel ingen som får lov til å plukke aller øverst på premiehyllen. Det er klart at det innebærer kompromisser og innrømmelser fra alle land. Derfor er det ikke vanskelig å peke på områder som fra et nasjonalt synspunkt kunne ha vært bedre, men det er altså en avveining mellom hva som kunne ha vært bedre ut fra et nasjonalt synspunkt, og det at man skal ha en fremdrift, ha et internasjonalt handelssystem og komme videre. For Norges vedkommende er dette viktig for å kunne adressere de offensive interessene.

Når jeg oppholder meg så mye ved dette, er det for å forklare hvorfor en del andre elementer ikke var en del av min innledning. Hvis ikke basisen er klar, er det heller ikke noe poeng å gå videre. Jeg oppfatter basisen som klar. Jeg oppfatter det slik at også Jacobsen er enig i dette. Hele hans spørsmålsstilling bygde på hva man nå skulle gjøre videre. Åslaug Haga sa også det. Man kan vel være litt usikker på Steinar Bastesen, men man kan innkassere en temmelig enstemmig tilslutning til dette.

Samtidig må jeg si at Åslaug Hagas forsøk på å vri seg unna dilemmaene selvfølgelig ikke går. Jeg forstod det slik at hun følte at man måtte akseptere dette grunnlaget fordi Regjeringa hadde gjort en dårlig forhandlingsjobb. Til tross for tre utfordringer var Åslaug Haga, med unntak av ett punkt, ikke i stand til å gi en eneste begrunnelse for dette – ikke en eneste begrunnelse. Med mindre Åslaug Haga er i stand til å fremføre en begrunnelse for sitt standpunkt, vil jeg legge det til side som useriøst. At Åslaug Haga tidligere har fortalt Stortinget at hun har større forhandlingserfaring enn utenriksministeren, statsministeren og landbruksministeren til sammen, er for

meg ikke en tilstrekkelig begrunnelse i denne sammenheng – derfor ber jeg om en konkret begrunnelse. Hun hadde én begrunnelse som var meget interessant, nemlig at vi hadde reist tvil om vårt G10-samarbeid. Vi hadde en uenighet for godt over et år siden, i oppkjøret til Cancún, som jeg tror var fornuftig, fordi Norge hadde et forhold til u-landene som vi mente burde ha vært sterkere markert. Siden da har vi hatt et meget tett og nært forhold til G10-landene. Vi har konsultert nært med dem, og særlig i Genève satt vi nært med dem hele tiden. Hva Åslaug Haga da har i tankene, er meg helt ubegripelig. Det må hun utfordres til å si. Men det som gjør dette enda mer eiuendommelig, er jo at Senterpartiet i innstillingen til globaliseringsmeldingen, side 10, spalte 2, sier følgende:

«Disse medlemmer mener at Norge i WTO-sammenheng til nå i for stor grad har dannet allianser med andre rike land på landbruksområdet».

Jeg gjentar: «i for stor grad har dannet allianser med andre rike land på landbruksområdet».

Hvilke rike land er det vi da snakker om? Det er jo G10-landene. Det er Japan. Det er Sveits. Det er Sør-Korea, Island, Israel – andre land som er medlem av G10-landene. Det var jo Senterpartiet som anbefalte oss å bryte båndet til G10-landene, og så bruker Åslaug Haga i dag dette som et argument for at vi ikke har gjort en god nok forhandlingsjobb! Det er jo stikk motsatt – stikk motsatt! Dette er komplett useriøst. Hvis jeg får lov til å legge til én ting: Jeg la merke til det spørsmålet Åslaug Haga stilte på slutten av sitt innlegg, der hun mer enn insinuerte at undertegnede var mer opptatt av liberalisering av verdenshandelen enn av norske nasjonale interesser. Hun stilte riktignok spørsmålet om dette kunne være riktig. Ja, jeg tror faktisk det er all grunn til å spørre seg om den insinuasjonen var riktig. Jeg tror faktisk også at Åslaug Haga burde ha besvart det, slik at hun i det hele tatt kanskje hadde latt være å fremføre den insinuasjonen.

Hvis jeg kan få be Åslaug Haga om en liten ting: Kan hun kanskje i noe større grad bestrebe seg på å se forskjell på ballen og mannen? Det er hun åpenbart ikke i stand til å se.

Presidenten: Det vert replikkordskifte.

Bjørn Jacobsen (SV) [11:50:57]: Eg synest det har komme fram fleire signal som utanriksministeren bør ta med seg. Det kan kokast ned til at kvart enkelt land har rett til å byggje seg opp sjølv, og at ein rett og slett innrømmer land rett til å ha ein del proteksjonisme, at ikkje liberaliseringa går så langt at ein ikkje har noka moglegheit til å byggje opp eigen produksjon, eiga vidareforedling osv. Det gjeld spesielt primernæringar.

Utanriksministeren spør om ein kan akseptere dette eller ikkje. Men utanriksministeren må heller ikkje sjå bort frå at vi kan komme til eit punkt seinare i forhandlingane der det riktige for Noreg faktisk vil vere å seie nei. Kanskje er vi ikkje der no, men det kan jo tenkjast at det vil vere situasjonen. Det kan jo òg vere at andre land også har det standpunktet. Eg vil utfordre utanriksministeren og spørje han: Ser han for seg at det kan oppstå ein

slik situasjon? Dersom den situasjonen oppstår, går eg ut frå at utanriksministeren også vil meine at Noreg då bør seie nei.

Utenriksminister Jan Petersen [11:52:15]: Jeg minner om at jeg i min redegjørelse sier veldig tydelig at Doha-forhandlingene gjelder prinsippet om såkalt «single undertaking», altså at alt skal være på plass før det endelige vedtaket er på plass. Jeg legger ikke et øyeblikk skjul på at vi kommer til å få mange vanskelige, problematiske avgjørelser. Det er ikke slik at Norge er i en slags mellomposisjon der vi kan megle. I viktige spørsmål er vi i vanskelige ytterposisjoner med relativt få alliansepartnere. Det å kunne strekke hender ut til andre partnere enn våre alliansepartnere og være med på å gi konsesjoner, slik at de også når resultater, er noe av det vanskelige i dette forhandlingsbildet. Det er klart at ting ikke er på plass før alt er på plass. Det kan jeg bare bekrefte ligger under her òg.

Det som er formålet med samtalen i dag, er rett og slett å få vite om det grunnlaget som ble lagt i Genève, er det vi kan arbeide ut fra eller ikke. Det er det sentrale spørsmålet. Jeg oppfattet det slik at Jacobsen på det spørsmålet svarer ja.

Åslaug Haga (Sp) [11:53:40]: Jeg ble beskyldt for å være mer opptatt av personen enn ballen. Det er mulig jeg kan returnere det til utenriksministeren.

Når det gjelder prosessen fram mot vedtaket av rammeavtalen for landbruk i Genève i juli, var det en meget lang prosess. Den startet for lenge siden, og det er klart at Cancún var et steg i denne prosessen. Det som skjedde før Cancún, var også viktig i forhold til det som til slutt ble det endelige resultatet. Vi må bare konstatere at i faser i denne prosessen har Regjeringa forkludret sitt forhold til G10. Ja, man fikk tauet seg inn igjen, men det er en del av denne prosessen. Referansen i globaliseringsmeldinga henviser til – uten at jeg sitter med teksten foran meg nå – at vi i løpet av denne prosessen har vært bekymret for Regjeringas kobling opp mot EU – at man har lagt større vekt på det enn man burde. I denne prosessen har vi også vært opptatt av at Regjeringa i for liten grad har alliert seg med utviklingsland, som i stor grad er i samme situasjon som oss – som er netto matimporterende land. Vi mener at ting kunne vært håndtert annerledes på ulike trinn i denne prosessen fram til møtet i Genève og vedtaket der.

Utenriksminister Jan Petersen [11:55:17]: Jeg skal gi Åslaug Haga rett i at hun muligens noen ganger kunne returnert den replikken, men ikke i dag.

Når det gjelder hennes begrunnelse, må jeg si at den begynner å bli mer og mer selsom. Mener altså Åslaug Haga at hvis vi i fjor hadde vært med på papiret i oppkjøret til Cancún, hvor man altså ikke i tilstrekkelig grad tok hensyn til u-landssiden, hadde hatt et annet resultat i Genève? Det var dét Åslaug Haga sa. Det er jo selvsagt ikke riktig. Det er ikke der problemet ligger. Det er ikke det som er forhandlings-situasjonen. Forhandlingsproblemet

for Norge er at vi har et standpunkt som ikke veldig mange land deler. Det er dét som er problemet. Nei, jeg må si at det er en altfor lettvinnt måte Åslaug Haga kommer seg ut av dilemmaene på, nemlig at man er nødt til å si ja eller nei. Man kan selvfølgelig påvirke problemer med begge standpunktene, men det nytter ikke å prøve å komme seg unna ved å si at dette egentlig hadde gått annerledes hvis Regjeringen hadde vært med på et papir før Cancún for over et år siden. Det er ikke i nærheten av det som er realitetene.

Ellers må jeg si at i forhold til det som står i globaliseringsmeldingen, er EU-spørsmålet milevidt fra det som her er nevnt, så den utflykten går heller ikke.

Bjørn Jacobsen (SV) [11:56:49]: No kommenterte ikkje utanriksministeren alle innspela som kom. Eg går ut frå at når han ikkje gjorde det, er det ei stadfesting av at han tek med seg dei innspela som har komme her i debatten i dag. Vi kravde på førehand, like etter at utanriksministeren kom frå Genève, at vi skulle ha ei utgreiing som tok føre seg konsekvensane for u-land og for norsk distriktspolitikk. Det har vore forslag frå representanten Jagland om ein kommisjon. Eg synest landbruksministeren skulle ha vore her i dag. For SV er det viktig at Regjeringa samtidig har ein strategi for ein aktiv norsk distriktspolitikk. Det er klart at det kjem til å komme endringar i WTO, men det kan vi prøve å vege mot ein aktiv norsk distriktspolitikk. Det er ikkje sikkert at det berre er landbruket som skal tene på det, det kan vere andre distriktssyn osv. Det synest eg det har vore for lite av i denne utgreiinga. Eg synest utanriksministeren òg kunne ha teke med seg f.eks. Undheim for å reklamere for kva norske bønder faktisk har gjort. Han kunne ha vore endå meir aktiv på det og sagt at norske bønder har gjort mykje. Men først og fremst vil eg ha ei stadfesting av at han tek med seg dei innspela som har komme.

Utenriksminister Jan Petersen [11:58:11]: Det kan jeg bekrefte. Når det nå er klart at Stortinget mener at grunnlaget fra Genève kan legges til grunn, med de styrker og svakheter det har, blir spørsmålet å forvalte de videre posisjonene. Alle de innspillene som kommer fra Stortinget, vil være en del av den prosessen – det kan man uten videre si.

Jeg har bare lyst til å legge til at da må man samtidig være klar over at når man har vedtatt et papir, ligger det også føringer i det. Det betyr at grensene for omkamp helt åpenbart er til stede. Jeg tar det for gitt at både Jacobsen og jeg er enige om at vi legger papiret til grunn, og så gjør vi så godt vi kan ut fra det grunnlaget. Da vil selvfølgelig Regjeringen komme tilbake med det. Som jeg sa i min redegjørelse, vil det gå sakte en tid fremover, slik at det er mulighet for å arbeide med mange av de detaljene vi her står overfor. Og det er veldig viktig å ha alle detaljene på plass her. Derfor er det et stort arbeid vi nå står foran.

Presidenten: Fleire har ikkje bede om ordet til replikk.

Åsa Elvik (SV) [11:59:40]: Eg legg merke til at debatten her i dag er litt annleis enn slike debattar tidlegare har vore. Ein tek fleire atterhald både frå Stortingets side og i utanriksministeren si utgreiing, og det er ingen lenger som seier at det er enkle samanhengar mellom handel og velstandsvekst, eller at berre vi opnar grensene, vil u-landa få oppleve ei velstandsutvikling. Etter Seattle og etter NGO-ane sin innsats både nasjonalt og internasjonalt for å få fram ein del fakta i forhold til dette, synest eg at debatten er på eit høgare nivå no enn tidlegare, særleg før Seattle.

Likevel lét ein vere å kommentere at Noreg igjen vart sett på gangen i Genève, og at forhandlingane skjer i rom – om dei er grøne eller kva dei er – der ikkje alle har adgang. Og så bruker ein det at Brasil og India var til stades, som legitimering i forhold til at u-landsinteressene var varetakne.

Nokon har vore innom Nationen sitt oppslag på tysdag om at Noreg er det mest lukka landet i forhold til å informere folkevalde om innhaldet i GATS-forhandlingane. Eg skal ikkje kommentere det anna enn å seie at eg synest det er eit stort paradoks å vere hjartans einig med representanten Høglund når det gjeld dette. Men denne saka er så enkel som at parlamentet får den informasjonen det ønskjer og vil ha. Så dersom Stortinget sender nokre signal som er tydelege nok, burde det ordne seg.

For å seie litt om landbruk: Hovudtyngda av u-land er nettoimportørar av landbruksvarer. Nylege rapportar viser at denne importtendensen er aukande. Særleg land i Latin-Amerika vil sannsynlegvis dra nytte av eit svekt importvern. Vi må likevel spørje oss: Kven trur vi vil tene på liberalisering av handel med matvarer?

Kaffi, te og tropiske produkt har allereie i dag liten eller ingen toll. Det er på desse områda at dei fleste u-landa har sitt største potensial, og her er det ingen konflikt med norsk produksjon. For dei produkta vi produserer i Noreg, har u-land 10 pst. av verdsmarknaden. Det er altså andre som vil tene på liberaliseringa. Då skal vi stille oss det enkle spørsmålet: Kvar kjøper Noreg mesteparten av sukkeret sitt?

Vi treng eit resultat av forhandlingane i WTO som gjer det mogleg å halde oppe produksjonen av jordbruksvarer til eige forbruk, også i dei delar av verda som er mindre konkurransedyktige i verdsmarknaden. Å vere tydelege i forhandlingane på at det er ein vesensforskjell mellom eksportretta verkemiddel og verkemiddel retta mot produksjon for nasjonalt forbruk, vil vere vesentlig i forhold til vårt truverde på dette området. Det er reell og ærlig argumentasjon. Vi har så mykje til felles, som representanten Lars Rise var inne på, at Noreg ikkje bør stenge dørene for alliansar med u-land. Det gjeld ikkje berre i forhold til at vi er nettomatvareimportørar, men også fordi vi er små og er råstoffleverandørar i verdsøkonomien.

Når utanriksministeren snakkar om handel med tenester, legg han utelukkande vekt på offensive interesser. Det er eit stort paradoks, fordi NHO for nokre år sidan laga ein rapport der eit av funna var at bedrifter som opererer i u-land, gav uttrykk for at problema dei møtte, var

av moderat og overkommeleg karakter. Og når vi stikk fingeren i jorda: Er det slik at Noreg har offensive interesser på tenestområdet? Eller er det slik at realismen tilseier at det er langt større multinasjonale selskap enn – eit fritt valt eksempel – norske BI som vil vinne i ein slik type konkurranse?

Eg har forstått at Noreg ikkje vil forfølgje krav som er sette fram overfor utviklingsland i forhold til liberalisering av tenester der u-landa har avvist slike krav. Eg meiner at desse krava skal trekkjast tilbake og ikkje berre leggjast i ein skuff. I tillegg meiner eg at ei nøktern vurdering av situasjonen i verdsøkonomien bør få Stortinget til å endre posisjonen på tenestområdet og ikkje la reint ideologiske standpunkt avgjere. Vi bør vere langt mindre offensive når det gjeld liberalisering av tenester.

Eit siste poeng: I fjor vår godkjende stortingsfleirtalet patentdirektivet. Likevel må ein kunne seie at patentering av levande organismar aldri har vore enkelt å godta for Noreg. Vi har tradisjonelt stått i lag med fattige land som gjennom multilaterale avtalar har prøvd å verne om egne biologiske ressursar. Denne rolla må Noreg halde på også i dei pågåande forhandlingane, og vi bør aktivt finne fram til alliansar med f.eks. dei afrikanske landa som har fremma forslag om å ta unna patentering på levande organismar frå TRIPS-forhandlingane. Det er ingen grunn til at vi skal gi slepp på den brubyggjarrolla vi har hatt på dette området.

Inge Lønning (H) [12:04:58]: Det er ingen tvil om at WTO-forhandlingene er den mest krevende øvelse i internasjonal politikk i øyeblikket. Når 147 land med ulike interesser skal bli enige om et felles sett av spilleregler og det ikke er mulig med flertallsavgjørelser – betingelsen for at man kan nå i mål, er altså at det er full enstemmighet – sier det seg selv at dette krever betydelig kompromissvilje fra alle deltakerne dersom det i det hele tatt skal lykkes.

Det er vel også riktig å minne om at den som forventer kompromissvilje fra andre, har en soleklar forpliktelse til å vise den samme kompromissvilje selv. Det er kanskje også riktig å minne om at de landene som står best når det gjelder økonomi og velferd, moralsk sett har en ulike mye større forpliktelse til å vise imøtekommenhet overfor de mindre privilegertes behov enn de landene som er underprivilegerte.

Alt dette har jeg et bestemt inntrykk av at det er full enighet om i det norske storting, med unntak av ett parti. Når det gjelder samspelet mellom storting og regjering, har denne debatten vært helt kurant, for den har vist at Regjeringen, som har holdt Stortingets organer orientert på hvert eneste stadium underveis i denne saken, har solid ryggdekning fra Stortinget. Det politisk oppsiktsvekkende ved denne debatt var replikkordskiftet som fant sted mellom Arbeiderpartiets talsmann og utenrikskomiteens leder, Thorbjørn Jagland, og Senterpartiets leder, Åslaug Haga. Den replikkvekslingen viste etter mitt skjønn at de to ikke bare har et ulikt verdensbilde, men de har verdensbilder som er uforenlige. Det er kanskje ikke så veldig overraskende. Men i dag var kløften så

dyp at det kanskje til og med er riktig å bruke et annet bilde, nemlig at de to lever på hver sin klode, og at de to klodene attpåtil hører hjemme i hvert sitt solsystem.

Thorbjørn Jagland understreket, betimelig etter mitt skjønn, at denne saken er «fundamentalt» viktig, som han sa, for hele verdenssamfunnet og for kongeriket Norge, for vi er i samme båt. Derfor er det også fundamentalt viktig at Norge har både en regjering og et stortingsflertall som har en tilnærmet felles virkelighetsoppfatning. Når Jagland brukte bildet «fundamentalt» viktig, er det vel ikke helt unaturlig også å minne om at regjeringer har bruk for et fundament, og i hvert fall: Regjeringer har bruk for et felles fundament.

Derfor synes jeg at det politisk viktige i fortsettelsen må være å finne ut av om Senterpartiets oppfatning av hva Norge bør føre av politikk i denne helt avgjørende viktige globale sammenheng, i det hele tatt lar seg forene med Arbeiderpartiets og stortingsflertallets oppfatning. Hittil har vi ikke hørt noe alternativt innhold fra Senterpartiets side. Åslaug Haga gav etter mitt skjønn overhodet ikke noe svar på det spørsmålet hun ble stilt fra Thorbjørn Jagland. Så det eneste jeg sitter tilbake med så langt, er at Senterpartiets alternativ består i å være «bekymret». Det er med respekt å melde den minst krevende øvelse som finnes i politikken.

Åslaug Haga (Sp) [12:10:25]: Utenriksministeren er ikke interessert i å bruke dagen i dag til å snakke om framtidige forhandlingsposisjoner. Det får så være. Jeg hadde forventet at han hadde sagt noe om det, men OK. Men da vil jeg gjerne spørre litt om hvilken fortolkning utenriksministeren har av deler av den vedtatte rammeavtalen. Jeg kan begrense meg til to punkter, sånn at det er mulig å få svar innenfor de tidsrammene vi har.

For det første vil jeg spørre hvilke norske produksjoner utenriksministeren mener kan betraktes som sensitive i den videre forhandlingsprosessen.

Det andre spørsmålet jeg vil stille, er knyttet til blå boks og blå støtte, som det i avtalen står «skal maksimum utgjøre 5% av produksjonsverdien». Og så åpnes det opp for «fleksibilitet for land som har en uforholdsmessig stor andel av sin handelsforstyrrende støtte plassert i blå boks». Det betyr da land som Norge, og dette sjølsagt for å sikre at land som Norge ikke blir pålagt «urimelig store kutt», som det heter. Spørsmålet mitt til utenriksministeren blir ganske enkelt: Hvordan tolker utenriksministeren denne fleksibiliteten? Hva mener utenriksministeren ligger i denne norske setningen? Tarket er i utgangspunktet satt til 5 pst., med unntak da for noen land, som inkluderer oss. Hvilke rammer ser utenriksministeren at det vil være mulig for Norge å operere innenfor?

– Dette bare for å prøve å få et inntrykk av hva Regjeringa faktisk legger i det rammeverket som er vedtatt.

Lars Rise (KrF) [12:12:55]: Jeg skal ikke gjenta spørsmålet fra representanten Lønning om å få utdypet nærmere hvordan Arbeiderpartiet og Senterpartiet skal klare å bli enige, men jeg er enig i at det var interessant å

se den skarpe uenigheten, som ikke ble avklart noe nærmere her i salen.

Jeg har bare lyst til å utdype noe nærmere, i forlengelsen av representanten Jacobsens spørsmål tidligere her, det som gjelder u-landene og særordninger når det gjelder toll. Det rammeverket som nå ligger på plass fra Genève, kommer utviklingslandene i møte på svært viktige områder. Utviklingslandenes interesser har blitt ivaretatt både gjennom generelle retningslinjer og gjennom særordninger. Utviklingslandene vil få bedre markedsadgang for sine varer og tjenester gjennom den generelle liberaliseringen, mens de opprettholder en større mulighet enn industriland til beskyttelse av egne markeder.

Det er spesielt viktig at de minst utviklede landene slipper å foreta tollreduksjoner. Det har nemlig ofte vært slik at utviklingsland som med suksess har ekspandert sin økonomi, er de som har vært forberedt på å gi egen industri beskyttelse mens de oppnår styrke og gir samfunnet tid nok til å utvikle varierte produkter. Med en slik overgangsfase kan de skape sterke industrier og forretninger som kan konkurrere på like vilkår i det globale markedet, uten behov for å fortsette beskyttelsen av egen industri. Taiwan og Sør-Korea er gode illustrasjoner på dette. De bygde sin internasjonale handel på et fundament av nasjonale subsidier og sterk investering i infrastruktur og ferdigheter, samtidig som de vernet seg mot konkurranse fra utenlandske selskaper.

Utviklingslandene blir i rammeverket lovet lengre tid til å gjennomføre ny WTO-avtale, og det tas sikte på at WTOs faglige bistand og kompetansehevede tiltak skal økes. Nettopp dette siste er svært viktig for at u-landene i framtiden skal kunne ivareta sine egne interesser. For svært mange av de fattigste landene er det vanskelig å følge med på alt som skjer av forhandlinger, og sørge for at deres stemme blir hørt.

I forhandlingene kommer det fram en rekke krav om liberalisering og åpning av ulike markeder. Det er imidlertid svært viktig at utviklingsland får beholde nasjonal kontroll og eierskap over egne naturressurser. Ingen bør tvinges til å privatisere sine ressurser mot sin vilje. Utenriksministeren sa i sin redegjørelse at Norge skal jobbe aktivt med å få flere land til å framlegge tilbud om ytterligere liberalisering av tjenestesektoren gjennom GATS-avtalen. Norge har mange offensive interesser når det gjelder skipsfart, energi og telekommunikasjon. Likevel er det for Kristelig Folkeparti også viktig at det som skjer, ikke resulterer i et for stort press mot utviklingsland til å liberalisere ytterligere.

Spesielt er det viktig at nasjonale myndigheter får beholde kontrollen over egne vannressurser. Norge må forsvare fattige lands rettigheter til å forvalte egne vannressurser, og motsette seg ethvert forsøk på å tvinge u-land til å privatisere vannforsyningene. Mer enn 1,1 milliarder mennesker mangler i dag tilgang til rent drikkevann, 10 000 mennesker dør hver eneste dag på grunn av dårlig drikkevann, og i over halvparten av tilfellene er dette barn under fem år. Det er ikke uten grunn at det er et viktig delmål blant FN's tusenårsmål å halvere andelen mennesker som er uten tilgang på sikkert drikkevann og til-

fredsstillende sanitære forhold innen 2015. Det er viktig å skape et forutsigbart grunnlag for private investeringer også i vannsektoren, og det er behov for å se vannspørsmålet i en integrert sammenheng med andre områder. Men en må sørge for at en unngår at liberalisering fører til at vann blir et høyt priset gode forbeholdt dem som har betalingsevne.

Utenriksminister Jan Petersen [12:17:00]: Jeg tror jeg fikk med meg poenget i Åslog Hags første spørsmål. Hvis jeg ikke noterte feil, gjaldt det hvilke posisjoner som er sensitive – det var det som var formuleringen?

Åslog Haga (Sp) (fra salen): Norske produksjoner, var formuleringen.

Utenriksminister Jan Petersen [12:17:15]: Når det gjelder landbruksområdet, sier jeg jo hvilke to områder som er særlig viktige for oss i slutfasen. Det dreier seg om tolltaket, og det dreier seg om håndtering av de sensitive produktene. Med hensyn til det spørsmålet som ble stilt om blå boks, sier jeg i redegjørelsen at hvordan dette nærmere vil bli gjennomført, hva som blir detaljene, vil bli gjenstand for forhandlinger. Det var så langt vi kom i Genève, den formuleringen som her er, og det betyr at det må ytterligere forhandlinger til for å presisere hva den dreier seg om. Hva som vil være rammene for det, tror jeg kanskje det er hensiktsmessig at vi drøfter i den utvidede utenrikskomiteen. Jeg er selvfølgelig parat til, som tidligere, å redegjøre i komiteen så ofte som det er nødvendig.

Når det gjelder øvrige områder, som tjenester, antidumping, NAMA, altså industrivarer, som inkluderer fisk, tror jeg det er litt for tidlig her å gå inn og si hva som måtte bli de reelle prioriteringene helt i slutfasen. Vi skal huske at Genève-forhandlingene pekte frem mot møtet i Hongkong, som kommer om mer enn ett år fra nå, og jeg antydte vel også ganske åpent i min redegjørelse at det er jo slett ikke sikkert at vi er der om ett år, det kan hende at det kan ta noe mer tid. Så ikke minst på disse tre siste og offensive områder tror jeg nok at vi må et stykke ut i forhandlingene før man virkelig kan festne hva som må være de viktigste prioriteringene i slutfasen. Men når det gjelder landbruket, vil jeg altså henvise til min redegjørelse på det punktet.

Bjørn Jacobsen (SV) [12:19:40]: Vi har fått slått fast at utanriksministeren vil ta med seg dei innspela som er komne. Men eg har lyst til å knytte ein kommentar til dette med toll, for ein av grunnane til at ein del u-land har ganske høge tollmurar, er at inntektene frå tollen er dei offentlege inntektene dei har. Dei manglar f.eks. det velsigna skatte- og avgiftssystemet som vi har i Noreg, så tollen er rett og slett ein måte å skaffe inntekt til statskassa på. Dersom ein går lenger og ser vidare, vil mange utviklingsland kanskje kunne utvikle ein skatte- og avgiftspolitik på linje med Noreg. Vi skal vere klar over at faktisk det einaste som er eit felles kjenneteikn for dei landa vi gjev bistand til, er at dei ikkje har det velsigna skatte-

og avgiftssystemet som vi har i Noreg, og dermed ikkje har offentlege inntekter til å byggje ut ein velferdsstat, til å byggje skolar, til å byggje sjukehus, osv. Derfor er dei i større grad avhengige av – og det er mykje lettare også – å drive rein innkrevjing av toll. Det skal vi også ha med oss i dette, at innrømmer vi dei rettar, innrømmer vi dei moglegheiter, fører vi ein internasjonal politikk som gjev dei moglegheiter til faktisk å få til eit skatte- og avgiftssystem som ikkje er basert berre på toll, vil dei òg kunne lette på tollmurane.

E i r i n F a l d e t hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1. (Votering, se side 291)

Stortinget er nå kommet til behandlingen av sak nr. 2. Innstillingen som her ligger til behandling, har ikke ligget ute i den reglementsbestemte tid, dvs. 48 timer. Med hjemmel i forretningsordenens § 32 vil presidenten foreslå at Stortinget likevel behandler denne saken nå. – Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag, og det anses vedtatt.

S a k n r . 2

Innstilling fra utenrikskomiteen om samtykke til ratifikasjon av protokoll nr. 14 til Konvensjonen om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter om endring av konvensjonens kontrollsystem, av 13. mai 2004 (Innst. S. nr. 16 (2004-2005), jf. St.prp. nr. 4 (2004-2005))

Inge Lønning (H) [12:22:27] (ordfører for saken):

Utenrikskomiteens innstilling er enstemmig, og det tilsier at det ikke er behov for noen vidløftig redegjørelse eller debatt om saken. Men på grunn av de ekstraordinære omstendighetene for sakens behandling som presidenten nettopp refererte til, finner jeg det likevel korrekt å gi en kort redegjørelse for hva som er sakens innhold.

Det forholder seg slik at Konvensjonen om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter i Europarådets regi er en fundamentalt viktig del av samarbeidet i Europa, som vi alle vet. Det har vist seg at utvidelsen av Europarådet – det omfatter i dag medlemsland med til sammen ca. 800 mill. borgere – og økningen i saksmengden for domstolen som håndhever konvensjonens bestemmelser, har gjort at man trues med noe nær sammenbrudd i arbeidet.

I 2003 kom det inn 39 000 nye saker til domstolen, og ved utgangen av 2003 var det 65 000 uavsluttede saker i systemet. Det sier seg selv at hvis man ikke får tatt noen grep for å hindre en videre utvikling i den samme retning, vil systemet rett og slett bryte sammen. Derfor er dette forslaget til revisjon av konvensjonen fremmet. Det dreier seg om noen grep som skal gjøre arbeidet med å overvåke og håndheve konvensjonens bestemmelser overkommelig i fremtiden.

Det ene dreier seg om å forenkle prosedyren ved inngangen til prosesser for domstolen. Det er i dag slik at nær 90 pst. av de sakene som behandles i domstolen, blir avvist som grunnløse. Men det krever hele det omfattende apparatet å komme frem til en slik konklusjon. Derfor går forslaget ut på at man skal forenkle denne forhåndsprosedyren, omtrent som en parallell til det vi i norsk tradisjon er vant til når det gjelder Høyesteretts kjæremålsutvalg, altså en silingsmekanisme for å forhindre at saker som åpenbart ikke krever en omfattende behandling, belastar apparatet til fortrensel for de store og viktige sakene.

Det andre grepet som er foreslått, er at saker hvor det åpenbart foreligger en klar presedens gjennom tidligere behandling, skal kunne behandles enklere og hurtigere. Det dreier seg om saker hvor det er relativt lett å konstatere hva utfallet vil bli fordi det foreligger en fast presedens.

Det tredje er det vanskeligste grepet og det grepet som det har vært diskusjon om underveis, og en viss uenighet, fordi det innebærer en vanskeligere vurdering, nemlig et forslag om at saker hvor det er en åpenbar mangel på proporsjonalitet mellom sakens innhold og viktigheten av dette innholdet og de ressursene som kreves for å føre saken, ikke bør belaste systemet.

I utenrikskomiteen har vi konstatert at det fra norsk side ikke bør være noen avgjørende innvendinger mot disse forslagene, men jeg vil peke på at det selvfølgelig alltid ligger en vanskelig avveining bak dette, nemlig på den ene siden hensynet til den enkelte borgers rettssikkerhet og den klageadgang som hver eneste av disse 800 mill. borgerne i prinsippet skal ha, mot hensynet til at en domstol i det hele tatt skal kunne makte å løse de oppgavene som domstolen er satt til å løse, på den annen.

Grunnen til at tidsaspektet er viktig, og at det derfor er viktig at Stortinget kan ta stilling til dette i dag, er bl.a. at Norge akkurat nå sitter med lederskapsansvaret i Europarådet. Dette er en sak hvor man har lagt alle medlemslandene på sinne at den bør behandles som en hastesak, fordi disse reformene som skal gjøre det mulig for domstolen å fungere, ikke kan iverksettes før alle medlemslandene har ratifisert denne avtalen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se side 291)

S a k n r . 3

Innstilling fra familie-, kultur- og administrasjonskomiteen om samtykke til deltaking i ei avgjerd i EØS-komiteen om innlemming i EØS-avtala av avgjerd nr. 803/2004/EF av 21. april 2004 om Fellesskapet sitt handlingsprogram for å førebygge og motkjempe vald mot barn, ungdom og kvinner, og for å verne offer og risikogrupper (Daphne II-programmet) (Innst. S. nr. 13 (2004-2005), jf. St.prp. nr. 81 (2003-2004))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet. (Votering, se side 291)

S a k n r . 4

Innstilling frå finanskomiteen om Kredittmeldinga 2003 (Innst. S. nr. 12 (2004-2005), jf. St.meld. nr. 37 (2003-2004))

Ingebrigt S. Sørfonn (KrF) [12:29:24] (ordførar for saka): Kredittmeldinga 2003 gjeld for året 2003. På nokre punkt er omtalen utvida til òg å gjelda utviklinga i 2004.

I det alt vesentlege tek fleirtalet i finanskomiteen til orientering det som står i kredittmeldinga.

Når det gjeld omtale av finansiell stabilitet, fripoliseregister, pengepolitikken og Det internasjonale valutafondet, er det i vekslende grad lagt inn eigne merknader frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

Av Kredittmeldinga 2003 går det fram at den finansielle stabiliteten for bankane er noko styrkt i løpet av den tida som har gått sidan førre kredittmelding vart lagd fram. Samstundes viser kredittmeldinga at hushaldningane si gjeldsbelastning har auka dei siste åra.

Kombinasjonen av desse to forholda har gjort at eit fleirtal i komiteen har funne det nødvendig å peika på at det ved vurdering av nye lån må takast høgd for at rentenivået i framtida kan verta høgare enn det me opplever i dag. Fleirtalet seier også at det er viktig å sjå til at auka soliditet hos bankane ikkje fører til «utlånspress». Det fleirtalet i komiteen med dette gjer, er å reise eit varsel-skilt, for med det å gjera merksam på at vegen vidare kan by på litt ekstra utfordringar, og at det difor krevst litt ekstra merksemd.

I Kredittmeldinga 2003 har Regjeringa gjeve ein omtale av behovet for eit fripoliseregister og om det også skal inkludera offentlege pensjonsordningar. Departementet konkluderer med at før det vert teke endeleg standpunkt til oppretting av eit fripoliseregister, bør det vurderast om pensjonsrettar frå private og offentlege pensjonsordningar og frå folketrygda skal inkluderast i eit slikt register, slik at kvar enkelt får ei betre og meir samkøyrte oversikt over samla pensjonsopptening. Regjeringa vil koma nærmare tilbake til dette i samband med oppfølging av Pensjonskommissjonen si innstilling. Eit fleirtal i komiteen sluttar seg til dette.

Det same fleirtalet uttalar at dei ikkje har merknader til det arbeidet som er sett i gang i næringa med sikte på å laga eit enkelt register som kan gje oversikt over den enkelte sine rettar i livsforsikring, kapitalforsikring og pensjonsforsikring.

Etter at komiteen har avgjeve innstilling, har det også kome brev frå ei anna gruppering, med orientering om planar for etablering av eit uavhengig og frivillig register for pensjonsrettar.

Når det gjeld kredittmeldinga sin omtale av utøving av pengepolitikken, tek ein samla komite denne til orientering. I tillegg er det, som tidlegare nemnt, lagt inn eit par særmerknader til dette punktet.

På same måten som ved behandlinga av førre kredittmelding vart det også i år halde ei open høyring med sen-

tralbanksjefen om utøvinga av pengepolitikken. Høyringa vart avvikla 28. september. Høyringa stadfesta inntrykket av at dette er eit nyttig innspel i komiteen si handsaming av kredittmeldinga.

Når det gjeld omtalen av verksemda til Det internasjonale pengefondet, IMF, tek eit fleirtal i komiteen denne omtalen til orientering.

IMF si verksemd er konsentrert om tre hovudområde:

- overvaking av økonomien i medlemslanda
- lån ved betalingsproblem og i krisesituasjonar
- teknisk assistanse

Sjølv om det må vera rom for å drøfta metodane i det arbeidet som IMF gjer, er det heilt klårt at Verdsbanken og IMF spelar ei viktig rolle i arbeidet for å letta gjeldsbetalinga for fattige land, og for å gjera desse landa betre i stand til å motarbeida fattigdom.

Dette var det eg som saksordførar hadde tenkt å seia om Kredittmeldinga 2003. Dei som er spesielt interesserte, vil finna fleire detaljar i sjølve meldinga og i Innst. S. nr. 12 for 2003-2004.

Per Erik Monsen (FrP) [12:33:57]: Kredittmeldingen inneholder etter Fremskrittspartiets syn ingen åpenbare faresignaler for det norske kredittmarkedet. Norske banker er forholdsvis godt kapitalisert og i stand til å ta relativt betydelige tap. Både den totale kapitaldekningen og kjernekapitaldekningen har vært økende.

Til tross for at husholdningenes kredittetterspørsel fortsatt er høy og for femte året på rad har en tosifret vekstrate, og også er høyere enn veksten i husholdningenes inntekter, har den betydelige rentenedgangen vi har hatt siden sommeren 2002, gjort at rentebelastningen som andel av disponibel inntekt har blitt sterkt redusert og nå bare er ca. 1/3 av nivået på slutten av 1980-tallet.

Det er likevel grunn til å mane til en viss forsiktighet fra bankenes side, slik at de ved tildeling av nye lån ikke legger det lave rentenivået vi har nå, til grunn, men tar høyde for at låntaker må kunne tåle en betydelig renteoppgang over lånets løpetid. Når bransjen forsikrer at for 80 pst. av låntakerne er ikke dette noe problem, er jo det i en viss grad betryggende, men det betyr altså at det er 20 pst. som kan få problemer.

Et annet punkt jeg vil ta opp, er ordningen med et register for fripoliser, som er omtalt i meldingen. Departementet har hatt ute til høring et utkast til forskrift for et slikt fripoliseregister, og høringsinstansene har vært delt i synet på hvor omfattende et slikt register bør være. Høringsutkastet skisserer en ordning hvor en lang rekke pensjonsrettigheter ikke vil være med, og det vil derved ha en begrenset verdi. Derimot vil et register av den typen FNH har startet arbeidet med, og som skal inneholde alle rettigheter i forhold til forsikringsselskapene – et register som også kan motta innrapportering fra det offentlige, pensjonskasser, banker, verdipapirfond og andre – kunne bli et totalregister som er mye nyttigere både for forsikrede og for pårørende når det gjelder informasjon, enn et isolert fripoliseregister.

Departementet konkluderer med at de i forbindelse med oppfølgingen av NOU 2004:1, Modernisert folke-

trygd, vil foreta en vurdering av hvilken type register som er mest hensiktsmessig. Etter Fremskrittspartiets syn vil et totalregister av den type FNH skisserer, nettopp ivareta de hensyn som departementet sier de er opptatt av.

Heidi Grande Røys (SV) [12:36:38]: Det er to forhold i kredittmeldinga som vi i SV vil kommentere. Det eine er pengepolitikken, og det andre er IMF. Når det gjeld dei andre punkta, viser eg berre til saksordføraren sin omtale, som vi sluttar oss til.

Det er altså andre gongen at komiteen har arrangert høyring med sentralbanksjefen om pengepolitikken, noko som etter vårt syn er ein velykka seanse som m.a. gir Stortinget moglegheit til å følgje utøvinga av pengepolitikken tettare.

Noregs Bank vart med rette kritisert for handteringa av pengepolitikken i 2002, med ei einseitig fokusering på inflasjon. I 2003 har handteringa av pengepolitikken vore meir fleksibel, i tråd med det mandatet legg til rette for. Trass i det var arbeidsløysa høg i heile 2003, og har halde fram med å vere høg i 2004. Det viser kor viktig det er at samspelet mellom pengepolitikk og finanspolitikk vert tettare, og kor viktig det er å få eit stabilt, lågare arbeidsløysetal.

Sentralbanksjefen snakka om at økonomien hadde hatt ei mjuk landing, men det er ikkje sikkert at alle vil føle at ho har vore like mjuk. Eksportindustrien, f.eks., har hatt store kostnader og høg arbeidsløyse, og norsk økonomi lir enno av etterdønningane av 2002.

For SV er det viktig å understreke at det er nødvendig for ein liten, open økonomi å balansere penge- og finanspolitikken riktig, samtidig som pengepolitikken må ta breiare omsyn enn berre inflasjon. Å vektleggje arbeidsløyse, valutakurs og produksjon er avgjerande for at avgjerdene vert best moglege. For ein liten nasjon med ein eigen valuta er det svært viktig at alle forhold trekkjer i same retning. Det betyr at storting, regjering, partane i arbeidslivet og sentralbanken må spele på lag.

Så til IMF. Vi er glade for at IMF får ein brei omtale i kredittmeldinga – det er godt for Stortinget, og det er godt for offentlegheita. Vi meiner òg det er på sin plass å rette kritikk mot IMF, slik vi gjer i vår merknad. Det er på ingen måte ein kritikk vi står åleine om. Tvert imot, det er ein internasjonal kritikk som mange miljø kjem med. Han rettar seg særleg mot at IMF har ein mal som dei trur passar alle land, utan omsyn til lokale forhold. Viktige element i IMF sine program er deregulering av finansmarknader, privatisering og eksportretting av lokalt næringsliv, nedbygging av vern av innanlands produksjon og kontraktiv finanspolitikk. Vi i SV meiner at meir openheit, debatt og kontroll med korleis vi opptrer i IMF, er nødvendig.

Noreg er i dag i hovudsak representert i IMF-sammenheng av Noregs Bank. Vi meiner det vil vere naudsynt å politisere dette, slik ein gjer det i Verdsbanken, der ein har ein minister som norsk deltakar. IMF er i aller høgste grad ein politisk organisasjon, og tek politiske avgjerder under dekke av å vere økonomisk nøytral. Hovudansva-

ret for vår medverknad i IMF bør difor overførast frå Noregs Bank til Finansdepartementet eller Utanriksdepartementet.

Dette var vår kommentar til kredittmeldinga for 2003.

Karin Galaaen (Sp) [12:40:15]: Jeg vil vise til innstillingen og våre merknader der, men jeg vil framheve to punkter.

For det første mener Senterpartiet at en annen ansvarsfordeling for pengepolitikken og finanspolitikken sannsynligvis hadde ført til en mer stabil utvikling av norsk økonomi. En viss pengepolitisk innstramming og en noe mer ekspansiv finanspolitikk hadde kunnet minsket presset i boligmarkedet og minsket importlekkasjen. Det ville hatt en bedre sysselsettingseffekt og medvirket til at inflasjonen mer kontrollert hadde nærmet seg målet.

For det andre vil vi i forbindelse med IMF nevne at det skulle vært mer åpenhet, debatt og kontroll med Norges opptreden, og at det ikke er heldig at det bare er Norges Bank som representerer Norge i IMF-sammenheng.

Gjeldsnedbetaling er et mål for mange IMF-program i u-land, men vi vil påpeke at mange av disse landene er i en så håpløs situasjon at Norge heller må arbeide for gjeldslette.

Statsråd Per-Kristian Foss [12:41:40]: Innstillingen viser en bred enighet om kredittpolitikken, om pengepolitikken og om vår politikk i forhold til IMF. I den grad det er dissenser, er det dissenser som bare Senterpartiet og SV står for. Så også her ser vi at de mulige alternative regjeringspartiene deler seg både i situasjonsbeskrivelser og i mer operative formuleringer.

Jeg skal la debatten om pengepolitikken ligge, men jeg vil bare konstatere at kritikken mot mandatet for pengepolitikken nå synes å ha forsvunnet. Og mandatet er uendret. Tolkning av mandatet har jevnlig vært forelagt Stortinget og fått bred tilslutning ved enhver anledning. Det er imidlertid slik at man kan ikke være tilhenger av en pengepolitikk bare når renten går ned. Det blir lite holdbart, særlig hvis man sikter seg inn mot regjeringssisjon. For pengepolitikken mandat kan ikke svinge med rentenivåer. Det blir det i alle fall ikke tillit av, og det blir det ikke forutsigbarhet av i et lite land som Norge, som skal søke å føre en selvstendig pengepolitikk i et ganske opprørt hav av store aktører. Jeg ser også at Senterpartiet og SV bruker uttrykket at Norges Bank gjorde en kuvending i 2003. Intet kan være mer misvisende enn den beskrivelsen, men jeg skal la det ligge.

Så til IMF. Jeg vet ikke hvor man har det fra at jeg ikke representerer Norge i IMF. Det er en misforståelse. Norges Bank har helt siden IMF ble opprettet, hatt et sekretariatsansvar for IMF-saker. Her må jeg understreke at «sekretariat» i denne sammenheng ikke betyr et overordnet politisk ansvar. Det er mulig at slike begreper kan henge igjen fra gamle dager, da «sekretærer» betydde noe annet enn det gjør i dag. Jeg har møtt østeuropeiske ledere som viste meg betydelig respekt fordi jeg en gang i komitesammenheng ble titulert «sekretær» – men jeg var altså ikke komiteens leder. Så her må det ligge en

(Statsråd Foss)

eller annen ideologisk sperre. Sentralbanksjefen har vært norsk guvernør – og er det fortsatt. Slik har det vært under skiftende regjeringer i hele etterkrigstiden. Vi er imidlertid også involvert i det løpende arbeid med IMF-saker, og det er finansministeren, det er jeg, som har det endelige ansvar i alle IMF-saker. Slik er det også i USA, om jeg får lov til å være litt pretensios og sammenligne oss med en av de største aktørene, for å si det forsiktig, i IMF. Men det er ingen som oppfatter det slik at det er noen degradering om bare Greenspan møter og sier noen ord, fremfor finansministeren. Så også det er en misforståelse, at vi liksom gjør noe annet enn andre land. Det er ingen land – meg bekjent iallfall – i valgkretser som representeres ved utenriksminister, men i Norge har vi den tradisjon at Finansdepartementet og Utenriksdepartementet har tett samarbeid når vi representeres. Det er godt samarbeid, selvfølgelig også med utviklingsministeren, som representerer oss i Verdensbanken. Samarbeidet som Finansdepartementet har med Norges Bank, er godt, og det bærer preg av at de etablerte rutiner bygger på lang erfaring. Arbeidsdelingen er formalisert gjennom en skriftlig forståelse. Jeg kan si det slik at når Norge nå har lederansvaret i det som heter «valgkretsen» – de nordiske land og de baltiske land – er det jeg som møter årlig to ganger på møtene og deltar etter beste evne. Noen land representeres bare ved sentralbanksjefen, andre ved finansminister, det varierer noe. Jeg må få lov til å si at de debatter som der foregår, ikke bærer preg av mangel på politisering. Så akkurat her tror jeg at man rett og slett skyter skivebom med å foreslå en omlegging av vår representasjon i IMF.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4. (Votering, se side 292)

S a k n r . 5

Forslag fra stortingsrepresentant Per Erik Monsen på vegne av Fremskrittspartiet oversendt fra Odelstingets møte 21. oktober 2004 (jf. Innst. O. nr. 107):

«Stortinget ber Regjeringen snarest utrede mulighetene for å innføre en generell kortere oppbevaringstid.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet. (Votering, se side 292)

S a k n r . 6

Forslag fra stortingsrepresentant Karita Bekkemellem Orheim på vegne av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti oversendt fra Odelstingets møte 21. oktober 2004 (jf. Innst. O. nr. 1):

«Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med forslag der videregående opplæring i friskoleloven defineres på samme måte som i opplæringsloven.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet. (Votering, se side 292)

S a k n r . 7

Forslag fra stortingsrepresentant Arne Sortevik på vegne av Fremskrittspartiet og representanten Jan Simonsen oversendt fra Odelstingets møte 21. oktober 2004 (jf. Innst. O. nr. 1):

«Stortinget ber Regjeringen utvide tilskuddsgrunnlaget til frittstående skoler til også å omfatte kapitalutgifter fra og med skoleåret 2005/2006.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet. (Votering, se side 292)

S a k n r . 8

Forslag oversendt fra Odelstingets møte 21. oktober 2004 (jf. Innst. O. nr. 1):

«Stortinget ber Regjeringen legge til grunn at eksisterende frittstående videregående skoler som etter sin godkjenning pr. 2004 kan ta inn voksne søkere uten rett til videregående opplæring, fortsatt kan gjøre dette. Det faktiske antallet voksne elever uten rett skoleåret 2004/2005 legges til grunn for inntak og tilskudd.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet. (Votering, se side 292)

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Stortinget skal da votere over sakene nr. 1–8.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Presidenten foreslår at utenriksministerens redegjørelse om status i WTO-forhandlingene i Stortingets møte 26. oktober 2004 vedlegges protokollen.

– Det anses vedtatt.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget gir samtykke til ratifikasjon av protokoll nr. 14 til Konvensjonen om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter om endring av konvensjonens kontrollsystem av 13. mai 2004.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 3

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget gjev samtykke til at Noreg tek del i ei avgjerd i EØS-komiteen om innlemming i EØS-avtala av avgjerd nr. 803/2004/EF av 21. april 2004 om Fellesskapet sitt handlingsprogram for å forebygge og motkjempe

vald mot barn, ungdom og kvinner, og for å verne offer og risikogrupper (Daphne II-programmet).

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 4

Komiteen hadde innstillet:

St.meld. nr. 37 (2003-2004) – Kredittmeldinga 2003 – vert å leggje ved protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Det voteres over forslag fra stortingsrepresentant Per Erik Monsen på vegne av Fremskrittspartiet oversendt fra Odelstingets møte 21. oktober 2004:

«Stortinget ber Regjeringen snarest utrede mulighetene for å innføre en generell kortere oppbevarings-tid.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 77 mot 19 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 12.56.52)

Votering i sak nr. 6

Presidenten: Det voteres over forslag fra stortingsrepresentant Karita Bekkemellem Orheim på vegne av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti oversendt fra Odelstingets møte 21. oktober 2004:

«Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med forslag der videregående opplæring i friskoleloven defineres på samme måte som i opplæringsloven.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 56 mot 40 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 12.57.22)

Votering i sak nr. 7

Presidenten: Det voteres over forslag fra stortingsrepresentant Arne Sortevik på vegne av Fremskrittspartiet og representanten Jan Simonsen oversendt fra Odelstingets møte 21. oktober 2004:

«Stortinget ber Regjeringen utvide tilskuddsgrunnlaget til frittstående skoler til også å omfatte kapitalutgifter fra og med skoleåret 2005/2006.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet og representanten Jan Simonsen ble med 82 mot 13 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 12.57.52)

Votering i sak nr. 8

Presidenten: Det voteres over forslag oversendt fra Odelstingets møte 21. oktober 2004:

«Stortinget ber Regjeringen legge til grunn at eksisterende frittstående videregående skoler som etter sin godkjenning pr. 2004 kan ta inn voksne søkere uten rett til videregående opplæring, fortsatt kan gjøre dette. Det faktiske antallet voksne elever uten rett skoleåret 2004/2005 legges til grunn for inntak og tilskudd.»

Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre står bak forslaget, så presidenten antar at Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti ønsker å stemme imot. – Det nikkes.

V o t e r i n g :

Forslaget bifaltes med 58 mot 38 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 12.58.33)

S a k n r . 9

Referat

- (41) Forslag fra stortingsrepresentant Åslaug Haga om å ta initiativ for å sikre at prosessene knyttet til WTO-forhandlingene blir mer åpne og demokratiske (Dokument nr. 8:11 (2004-2005))

Enst.: Sendes utenrikskomiteen.

Møtet hevet kl. 13.